

ISSN 2663-3426 (PRINT)
ISSN 2663-3434 (ONLINE)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

**SCIENTIFIC BULLETIN
OF KHERSON STATE UNIVERSITY**

Серія:
**ГЕРМАНІСТИКА
ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ**
Випуск 1

Series:
**GERMANIC STUDIES
AND INTERCULTURAL COMMUNICATION**
Issue 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Рєбрій Олександр Володимирович – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладознавства імені Микола Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Заступник головного редактора:

Цапів Алла Олексіївна – доктор філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна)

Відповідальний секретар:

Климович Світлана Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна)

Члени редакційної колегії:

Бєлєхова Лариса Іванівна – доктор філологічних наук, професор (Херсонський державний університет, Херсон, Україна).

Гадомський Олександр Казимирович – доктор філологічних наук, доктор габілітований гуманітарних наук в області мовознавства (Варшавський університет, Варшава, Польща), професор, завідувач кафедри білоруських та українських досліджень Інституту славістики (Опольський університет, Ополь, Польща).

Главацька Юлія Леонідівна – кандидат філологічних наук, доцент (Херсонський державний аграрно-економічний університет, Херсон, Україна).

Дойна Попєску (Doina Popescu) – доктор філософії, доцент (Університет Близького Сходу Північного Кіпру (Near East University of North Cyprus), Нікосія, Республіка Кіпр).

Ельжбєта Кржановська-Ключєвська (Elzbieta Chrzanowska-Kluczevska) – доктор філософії, професор (Ягєлонський університет, Краків, Польща).

Засєкін Сергій Васильович – доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лєси Українки, Луцьк, Україна).

Короткова Людмила Віталіївна – кандидат філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна).

Крисанова Тєтяна Анатоліївна – доктор філологічних наук, доцент (Волинський національний університет імені Лєси Українки, Луцьк, Україна).

Маріна Олена Сергіївна – доктор філологічних наук, доцент (Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна).

Мартинюк Алла Петрівна – доктор філологічних наук, професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна).

Приходько Ганна Іллівна – доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний університет, Запоріжжє, Україна).

Романова Наталєя Василівна – доктор філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна).

Шєвченко Ірина Семенівна – доктор філологічних наук, професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна).

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України
від 14.05.2020 № 624 (додаток 2) журнал внесений до переліку фахових видань України
(категорія «Б») у галузі філології (035 – Філологія)

Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(Протокол від 26.08.2024 р. № 2)

Журнал включено до наукометричної бази даних
Index Copernicus (Республіка Польща)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
(серія КВ № 23951-13791ПР від 26.04.2019 р.
видане Міністерством юстиції України)

Офіційний сайт видання: <http://tsj.journal.kspu.edu>

ISSN 2663-3426 (PRINT)
ISSN 2663-3434 (ONLINE)

© Херсонський державний університет, 2024
© Оформлення «Видавничий дім «Гельветика», 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Остапчук Я. В.

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА КОГНІТИВНІ ОЗНАКИ КОНЦЕПТУ *IMAGINATION*..5

Приходченко О. О.

ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ КАРТИН СВІТУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....13

Романова Н. В.

ЕМОЦІОЛОГІЯ НІМЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК..... 20

СЕКЦІЯ 2 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Rebrii O. O.

IMAGOLOGICAL ASPECT OF RE-CREATING LITERARY IMAGES
IN TRANSLATION..... 28

СЕКЦІЯ 3 МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Боса Т. С.

КОНЦЕПТ ЯК СТРУКТУРНА ОДИНИЦЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ..... 35

CONTENTS

SECTION 1 GERMANIC LANGUAGES

Ostapchuk Ya. V.

LANGUAGE REPRESENTATION AND COGNITIVE CHARACTERISTICS
OF THE CONCEPT IMAGINATION..... 5

Prykhodchenko O. O.

APPROACHES TO RESEARCH PICTURES OF THE WORLDVIEW
IN MODERN LINGUISTICS.....13

Romanova N. V.

EMOCIOLOGY OF GERMAN PROVERBS AND PROVERBS.....20

SECTION 2 TRANSLATION STUDIES

Rebrii O. O.

IMAGOLOGICAL ASPECT OF RE-CREATING LITERARY IMAGES
IN TRANSLATION..... 28

SECTION 3 INTERCULTURAL COMMUNICATION

Bosa T. S.

CONCEPT AS A STRUCTURAL UNIT OF THE LINGUISTIC PICTURE
OF THE WORLD..... 35

СЕКЦІЯ 1
ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.112.2'37

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2024-1-1>

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА КОГНІТИВНІ ОЗНАКИ КОНЦЕПТУ IMAGINATION

Остапчук Яна Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

yana.ostapchuk@pnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-0037-813X

Стаття присвячена аналізу вербальної репрезентації концепту **IMAGINATION** і виявленні його когнітивних ознак. Аналіз словникових дефініцій субстантиву *imagination* в англійських лексикографічних джерелах дав змогу виділити основні мотивуючі ознаки, що відображають сам механізм формування та подальшого розвитку концепту.

Сконструйовано номінативне поле концепту, до якого входять його номінації – ключове слово та його синоніми.

Прослідковано реалізацію лексем-репрезентантів концепту у тексті. Невідповідність створеного образу і реально існуючого стану справ реалізується в конструкціях *only in smb's mind, in smb's imagination*: Уява може характеризуватись згідно критеріїв велика/невелика, вузька/широка. Прикметники, що описують уяву, демонструють наскільки сформована ця здатність у людини, характеризують ступінь реалістичності сформованого у людини образу і вказують на хорошу чи погану роботу фантазії.

Образи, якими оперує людина, не обмежуються відтворенням безпосередньо сприйнятого, хоча попередній досвід може бути поштовхом для уявних картин. Виявлено, що перед людиною в образах може постати й те, чого вона безпосередньо не сприймала, і те, чого взагалі не було, і навіть те, чого в такій конкретній формі в дійсності й бути не може. Таким чином, не всякий процес, що протікає в образах, може бути зрозумілий як процес відтворення. Перетворення стає основною характеристикою уяви.

До когнітивних ознак концепту відносимо: “конструювання”/“процес творення нових образів”; “уявляти що-небудь”; “контроль”; “здатність розуму бути творчим або винахідливим”.

Аналіз мовного матеріалу демонструє різноманітні емоційно-забарвлені конотації концепту. **IMAGINATION** як концепт отримує таку предикативну характеристику, яка кваліфікує її як здатність створювати предметно-чуттєві картини та образи.

Концепт **IMAGINATION** є актуальним та комунікативно релевантним концептом англійської концептосфери і представлений чисельним номінативним полем та об'ємною когнітивною структурою.

Ключові слова: мовна картина світу, концепт, концептуальна картина світу, методи концептуального аналізу, концепт **IMAGINATION**, номінативне поле, когнітивні ознаки.

LANGUAGE REPRESENTATION AND COGNITIVE CHARACTERISTICS
OF THE CONCEPT IMAGINATION

Ostapchuk Yana Volodymyrivna,
Ph.D. in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Foreign Languages Department
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
yana.ostapchuk@pnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-0037-813X

The article is devoted to the analysis of the verbal representation of the concept **IMAGINATION** and the identification of its cognitive characteristics. The analysis of definitions of the noun *imagination* in English lexicographic sources made it possible to identify the main motivating features that reflect the very mechanism of formation and further development of the concept.

The nominative field of the concept which includes its nominations – the keyword and its synonyms was constructed.

The implementation of lexemes representing the concept in the text was traced. The discrepancy between the created image and the actual state of affairs is realized in the constructions only in smb's mind, in smb's imagination: Imagination can be characterized according to the criteria big/small, little; narrow/wide.

Adjectives describing imagination demonstrate the degree to which this ability is formed in a person, characterize the degree of realism of the image formed by a person, and indicate the good or bad work of imagination.

The images with which a person operates in his/her mind are not limited to the reproduction of directly perceived, although previous experience can be the impetus for imaginary pictures. It was revealed that a person can see in images what he/she did not directly perceive, and what was not there at all, and even what cannot be in such a concrete form in reality:

Thus, not every process occurring in images can be understood as a process of reproduction. Transformation becomes the main characteristic of the imagination.

The cognitive features of the concept include: "construction"/"the process of creating new images"; "to imagine something"; "control", "the ability of the mind to be creative or inventive".

*The analysis of language material demonstrates various emotionally colored connotations of the concept. **IMAGINATION** as a concept receives such a predicative characteristic that qualifies it as the ability to create object-sensual pictures and images.*

*The concept **IMAGINATION** is an actual and communicatively relevant concept of the English-speaking conceptual sphere and is represented by a numerical nominative field and a three-dimensional cognitive structure.*

Key words: *lingual world picture, concept, conceptual world picture, conceptual analysis, methods of conceptual analysis, concept IMAGINATION, nominative field, cognitive characteristics.*

Вступ. Лінгвокогнітивний підхід до розуміння терміну концепт є домінуючими у сучасній вітчизняній лінгвістиці. Концепт визначають як "інформаційну структуру свідомості, різносубстратну, певним чином організовану одиницю пам'яті, що містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості та поза-свідомого" (Селіванова, 2008: 410); "термін, введений для пояснення процесів мислення та пов'язаний з одиницями ментальних та / або психічних ресурсів людської свідомості; оперативну одиницю пам'яті та всієї картини світу (у тому числі мовної); смисли, якими оперує людина у процесах мислення і які відбивають зміст досвіду і знань, результатів всієї людської діяльності, а також процесів пізнання світу у вигляді певних "квантів знання" (Бацевич, 2007: 90).

Поєднуючи різні концепти людина мислить ними, формуючи нові концепти у процесі пізнання. Властивий мові спосіб концептуалізації дійсності є універсальним, з іншого боку – національно специфічним, оскільки, носії різних мов сприймають світ крізь призму своїх мов, що дає змогу стверджувати, що мовна картина світу втілює в собі зафіксований у мовних формах спосіб світосприйняття і світобачення певного народу. Як зазначає Ф. Бацевич "концепти фіксуються в одиницях та категоріях мови, мають національно-культурну специфіку; їх облік – важлива умова успішності міжкультурної комунікації" (Бацевич, 2007: 90). Концепт формується під впливом культури та відображає історію, культуру, національний менталітет та досвід

окремого народу, суспільства (Кудос, 2022).

Мовні одиниці та концепти існують у двосторонньому взаємозв'язку та взаємодії. Залежно від соціальних, економічних, політичних чинників, історичного часу концепт актуалізується по-різному у мовних одиницях. Концепт набуває актуального вираження, проявляються домінантні когнітивні ознаки, у відповідності до діючих екстралінгвальних чинників (Яковлева, 2006:

204). Концептуальна основа змінює набір мовних одиниць, що використовує людина для опису та характеристики певного явища, яке існує в її свідомості. Водночас зміни у процесі мовлення під дією інтралінгвальних чинників призводять до зміни ознак у домовних уявленнях людини та змін у системі концептів (Красовська, 2009: 121).

До апробованих у сучасній лінгвістиці методів концептуального аналізу належить аналіз семантичного простору слова-імені концепту, який репрезентує, вербалізує та об'єктивує концепт і полягає у аналізі реалізації слова та його функціонування на різних рівнях мови: дослідженні словникових дефініцій, дослідженні семантичної структури та можливості її розширення в текстах різної стильової та жанрової приналежності, аналізі синтагматичних зв'язків, тобто сполучуваності з іншими словами у реченні.

Концептуальний аналіз співвідноситься з семантичним аналізом, оскільки «полягає у фіксації та тлумаченні найбільш частотних семантичних сполучень, що містять інформацію, релевантну для семантичного опису імені. З іншого боку, як зауважує В. Кононенко, аналіз концептів на семантичному рівні суттєво відрізняється

від власне семантичного. Семантичний підхід передбачає встановлення набору значень слова в його відношеннях з іншими словами, тоді як мета когнітивного підходу – виділення смислу, що включає часом досить широкі знання. Концептуальний аналіз полягає й у вивченні когнітивних категорій – предикатності, означуваності, процесуальності, тобто врахуванні субстантивних, ад’єктивних і дієслівних позначень у їх взаємодії (Кононенко, 2006: 114).

Метою пропонованої розвідки є аналіз вербальної реалізації концепту **IMAGINATION** на матеріалі англomовних лексикографічних джерел та вибірки з творів англійської та американської літератури, що дасть змогу простежити сукупність значень мовних засобів, що номінують концепт, та виявити основні когнітивні ознаки, що його формують.

Концепт **IMAGINATION** належить до універсальних категорій людства, оскільки він представлений якщо не у всіх, то у більшості культур та мов світу. Однак аналіз мовних засобів вираження концепту у певній мові дає змогу простежити закономірності структуралізації концепту, експлікувати його смислове наповнення, визначити ступінь вербалізації; вивчити множинність і різноманітність засобів реалізації концепту, відкриває перспективи окреслення закономірностей національно-мовного вираження та кваліфікації його частотності та регулярності.

Номінативне поле концепту **IMAGINATION**.

Основними етапами дослідження концепту є побудова номінативного поля, аналіз та опис семантики мовних засобів, що входять в номінативне поле концепту, когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних засобів – виявлення когнітивних ознак, що формують досліджуваний концепт як ментальну одиницю. Номінативне поле концепту визначаємо як сукупність мовних засобів, які об’єктивують концепт, що має комплексний характер, беручи до уваги, що концепт вербалізується в мові різноманітними засобами – лексичними та фразеологічними одиницями, структурними та позиційними схемами речень, текстами та сукупностями текстів. В номінативне поле концепту входять його номінації – ключове слово та його синоніми, його побудова здійснюється на основі використання різноманітних лексикографічних джерел: тезаурусних, синонімічних, тлумачних, етимологічних, фразеологічних словників. Компонентний та дескриптивний аналіз словникових дефініцій є важливим етапом вивчення струк-

тури концепту, оскільки лексична система, репрезентована у словниках, є відображенням специфіки мовної картини світу.

Аналіз словникових дефініцій субстантиву *imagination* в англomовних тлумачних словниках дав змогу виділити основні мотивуючі ознаки, що відображають сам механізм формування та подальшого розвитку концепту: “здатність створювати ментальні образи”, “ментальний образ у свідомості людини створений уявою”, “процес творення образів”, “здатність розуму бути творчим або винахідливим” “мисленнєва творча здатність”, “здатність уявляти речі, які не існують” (Britannica; Collins; LDCE, 2014, MEDAL, 2014; OED 1989, AHCD, 11), які можна віднести до образних, категорійних та понятійних ознак концепту.

В номінативне поле концепту входять його номінації – ключове слово та його синоніми, його побудова здійснюється на основі використання різноманітних лексикографічних джерел. До іменникової тематичної підгрупи вираження концепту **IMAGINATION** належать іменники: *artistry, awareness, fancy, fantasy, idea, image, imagery, ingenuity, insight, inspiration, intelligence, inventiveness, originality, resourcefulness, thought, vision, wit*. Оскільки лексема *imagination* є багатозначною, синонімічні ряди побудовані наступним чином: **in the sense of creativity:** *vision; invention; ingenuity; enterprise; insight; inspiration; wit; originality; inventiveness; resourcefulness; in the sense of mind’s eye:* *mind’s eye; fancy; in the sense of interest:* *interest; attention; curiosity; fascination; interest; attention; curiosity; fascination; in the sense of unreality:* *unreality; idea; image; notion; illusion; invention; conception; supposition; chimera* (Collins). Дієслівна тематична підгрупа представлена дієловами: **in the sense of envisage:** *envisage; see; picture; plan; create; project; think of; scheme; frame; invent; devise; conjure up; envision; visualize; dream up (informal); think up; conceive of; conceptualize; fantasize about; see in the mind’s eye; form a mental picture of; ideate; in the sense of believe:* *believe; think; suppose; assume; suspect; guess (informal); realize; take it; reckon (informal); fancy; deem; speculate; presume; take for granted; infer; deduce; apprehend; conjecture; surmise; in the sense of dream:* *dream; fancy; visualize; envisage; conjure up; hallucinate* (Collins).

Реалізація концепту у мовному матеріалі.

Уява у людей розвинена різною мірою, багата уява вважається здебільшого пере-

вагою: *All one needs is imagination* (BNC); *You are so talented, Florian, why not create something of your own, something that comes from your **imagination**? As the philosophers say, 'Life is short, but art is long* (Vocabulary.com); *but it must have been a remarkably ingenious and lively imagination* (Vocabulary.com), в той час як погано розвинена уява трактується як недолік: *A total lack of musical skill combined with a total lack of imagination is a terrible thing to have to sit and listen to* (BNC); *"Yes! Yes! Absolutely! No talent, no imagination, a fraud from top to bottom!* (Vocabulary.com). Разом з тим, нездатність людини адекватно сприймати реальність навряд чи може сприйматись позитивно: *Maybe her imagination was just something that would keep landing her in trouble* (Vocabulary.com), хоч втеча у світ фантазій може бути порятунком в деяких випадках: *Lost in the world of imagination, I forgot my sad, lonely existence for a while, and was happy* (BNC); *I guess you could say she adapted to her grief with imagination* (Vocabulary.com); *She wants to get stuck in her imagination* (Vocabulary.com). Надто розвинена уява може стати причиною страждань та дискомфорту: *Unable to reach him by phone and confined at home because Ernest had the car, she let her imagination magnify "all the horror stories about what excess radiation might do to the men"* (Vocabulary.com); *It was April's imagination that made trouble when they got to the fence; because if she hadn't been imagining she wouldn't have been so nervous* (Vocabulary.com).

Уява може характеризуватись згідно критеріїв велика/невелика (*large imagination, small imagination*): *Talked about this yesterday some, and it is coming up a third time, for me, the **large imagination** is a blessing* (BNC); *... and all that the **small imagination** of a number of persons* (Vocabulary.com); *Will had **little imagination** but he had great energy* (Vocabulary.com); вузька/широка (*narrow imagination; wide imagination*): *...**narrowness of imagination and intellect*** (Vocabulary.com); *...And in her **wide imagination** stood Palmshaded temples* (Vocabulary.com).

Прикметники, що описують уяву, демонструють наскільки сформована ця здатність у людини. З лексемою *imagination* сполучаються прикметники *vivid/creative/fertile/great/overactive тощо*, що характеризують ступінь реалістичності сформованого у людини образу і вказують на хорошу чи погану роботу фантазії: *Course Moira always has had a **vivid imagination**, you have to take what she*

says with a pinch of salt (BNC); *His paintings show **great imagination*** (BNC); *But long before Pacheco's indestructible sow rose to prominence in the townfolk's **fertile imaginations**, another phantom was born to roam through the Miracle Valley wreaking all manner of curious havoc* (Vocabulary.com); *Most days. I have a really **excellent imagination*** (Vocabulary.com); *Mrs. Verne was pretty impressed and said that I must have a **fabulous visual imagination*** (Vocabulary.com).

Ментальні образи мають різноманітний характер і природу. Перш за все вони різною мірою пов'язані з дійсністю. З одного боку людина за допомогою уяви творить образи реальних, об'єктивно існуючих об'єктів та ситуацій сприйнятих безпосередньо: *He could picture her in her office – a small, cramped room on the rue Marbeut, usually crowded with a dozen young men* (Vocabulary.com); *She imagined him in his racing days driving at incredible speed towards some treacherous bend with just that same ice-cold look of control on his face* (BNC); *I could imagine her tramping through the rooms, perhaps paying six pence for admission* (Vocabulary.com). Уява в таких випадках тісно пов'язана з пам'яттю, хоча створені уявою образи є лише частковим віддзеркаленням попереднього досвіду і містять елемент передбачення, яке виявляється або істинним: *We followed her into a stainless steel hallway, like I imagined they'd have on a space station or something* (Vocabulary.com) або хибним: *He looked taller than I had imagined him: it was said that the platforms on which he stood always had an elevated section in the middle to raise him up; Better than I ever imagined* (BNC). Інколи важко провести кордон між реальними спогадами та уявними подіями: *I don't know whether what I'm seeing, feeling, is real or not, imagination or memory* (Vocabulary.com).

Ментальний образ, створений уявою людини, існує в її концептуальному світі, втілюючи її мрії, бажання та страхи. Наприклад у реченні *He imagined being shot in the water and it closing over his head, filling his mouth and lungs, the last moments of life choked out of him* (BNC) суб'єкт уявляє картину власної смерті; у реченні *I imagined myself home in Heidelberg when the war was over* (Vocabulary.com) – омріяне повернення додому і завершення війни; у іншому прикладі *I began imagining myself a handless beggar in the market, unable to even use the bathroom* (Vocabulary.com) картину власного каліцтва.

Невідповідність створеного образу і реально існуючого стану справ реалізується в конструкціях *only in smb's mind, in smb's imagination*: *In his imagination he beheld the pair of lovers along some dark road.... This vision made him feel keenly his own poverty of purse and spirit* (Vocabulary.com); *I know it was entirely in my imagination, but there was this cruel and malevolent look in her eyes that I will never forget* (Vocabulary.com); *She spotted me and her smile seemed to stiffen, but maybe that was just my imagination* (Vocabulary.com); *It's only your imagination, her stepmother said about the spiders* (Vocabulary.com); *It was pure imagination, probably traceable in the beginning to lies circulated by Snowball* (Vocabulary.com))

Образи, якими оперує людина, не обмежуються відтворенням безпосередньо сприйнятого, хоча попередній досвід може бути поштовхом для уявних картин: *Ear, Eye and Arm often looked down on these fires and imagined they were back in the distant village of their childhood* (Vocabulary.com); *I imagine him sitting at home watching the History channel or reading a massive biography in front of a crackling fireplace* (Vocabulary.com). Перед людиною в образах може постати й те, чого вона безпосередньо не сприймала, і те, чого взагалі не було, і навіть те, чого в такій самій конкретній формі в дійсності й бути не може: *Rain sluiced down it all, making Thomas imagine a huge beast cresting out of the ocean* (Vocabulary.com); *I imagine them in their cold graves, calling out to their mothers and fathers, "Don't forget our birthdays! Celebrate for us. Eat cake for us"* (Vocabulary.com); *I imagine my body plummeting, smacking into the bars as it falls down, and my limbs at broken angles on the pavement, just like Rita's sister when she didn't make it onto the roof* (Vocabulary.com). Таким чином, не всякий процес, що протікає в образах, може бути зрозумілий як процес відтворення. Якщо відтворення є основною характеристикою пам'яті, то перетворення стає основною характеристикою уяви.

Когнітивні ознаки концепту IMAGINATION.

Однією з найважливіших ознак концепту є ознака "конструювання"/ "процес творення нових образів", яке актуалізується в реченнях дієсловом *imagine*, що виступає світопороджувальним предикатом, оскільки він номінує створення різноманітних образів, моделі можливого світу, так званої особистої модальності. Семантична теорія "можливих світів" передбачає, що істинність чи хибність

пропозиції може реалізуватись не тільки в реальному світі, але і у всіх можливих, співвіднесених з дійсністю, тобто в модальних контекстах. Можливі світи відображають можливий стан справ або напрямок розвитку подій, що є сумісними з настановою певної особи. Дієслово *imagine* сполучається з непрямыми питаннями з *what/ how/ where*: *... it was the best kit car and this was at the national show so you imagine how good this thing was*; (BNC); *As Harry took off his glasses and climbed into his four-poster, he imagined how it must feel to have parents still living but unable to recognize you* (Vocabulary.com); *He imagined how it would have felt to be here if his name hadn't come out of the Goblet of Fire* (Vocabulary.com).

Когнітивна ознака концепту "здатність розуму бути творчим або винахідливим" реалізується у реченнях здебільшого лексемами *to imagine, imaginative*: *Bloom had created an imaginative and effective defense, something few lawyers would have dared, considering the political overtones of Pacheco's involvements, not to mention the fact that he had stabbed a cop* (Vocabulary.com); *My mother was an imaginative cook, and her experiments weren't always edible* (Vocabulary.com); *Children often come up with very imaginative ways to group instruments based on characteristics other than sound production* (Vocabulary.com); *Generations of energetic and imaginative investigators exhausted their whole lives on the problems* (Vocabulary.com). Уяву в таких контекстах розуміють як творчу здатність людини мислити і діяти нестандартно, знаходити несподівані рішення.

Когнітивна ознака "уявляти що-небудь" реалізується дієсловами *conceive/ visualize/ present/ represent imagination*: (...*performance that my imagination can conceive* (Vocabulary.com); ...*imagination represented to him a crowd of persons...* (BNC).

Концепту IMAGINATION притаманна ознака "контроль", що виявляється в метафоричному використанні дієслів *to use one's imagination*: *It is certainly an approach which encourages the lawyer to use imagination in the solution of the problem* (BNC); *You needed to use imagination to see through it to the ground below* (BNC); *I learned to use my imagination to shape my reality and harness it to serve my needs* (Vocabulary.com) та *to control one's imagination*: *You're getting older now, and I think it's time to control your imagination a little bit. Because it causes you to act in ways that are not always appropriate. Like throwing things at people* (Vocabulary.com); *I tried to control my*

imagination, to keep the shadows from becoming things they weren't (Vocabulary.com), хоч мовний матеріал фіксує нездатність суб'єкта уявити щось навіть за умови його бажання: *I have a good imagination, but even I can't imagine that* (Vocabulary.com); *If the entire tidal-locked habitable zone looks like this, I can't imagine a more beautiful new home for humans to live* (Vocabulary.com); *I couldn't imagine how she'd gotten the way she was – one minute laughing and the next overrun with everybody's misery* (Vocabulary.com), що підтверджується функціонуванням словосполучення *to try to imagine*: *I tried to imagine him with a big black mustache like his uncle Aldo* (Vocabulary.com); *Every time I saw him, I tried to imagine him writing those editorials in the Standard, I tried to imagine him defying the soldiers* (Vocabulary.com), а спроба може бути як результативною, так і ні.

А. Уайт стверджує, що "уявити собі, що Р..." вимагає застосування вміння, яким деякі люди можуть володіти більшою мірою, ніж інші" (White, 1990: 138). Дж. Госетті-Ференсі припускає, що, незважаючи на те, що уявити часом "надзвичайно легко", різні завдання на уяву вимагатимуть більших або менших зусиль, і «ступінь зусиль змінюватиметься залежно від ступеня та складності [завдання] та можливостей людини, яка це уявляє" (Gosetti-Ferencey, 2018: 86).

Низка вчених висловлюють думку, що уява – це практична навичка, вміння, здатність. Так П. Тейлор зауважує, що використання уяви – це застосування певної ментального навички (Taylor, 1981: 206), а відтак її можна тренувати чи стимулювати. Мовний матеріал засвідчує вживання лексеми *imagination* у сполученні з дієсловами *to exercise; to fuel; to stimulate; to inspire; to fire*: *One should, he said, write about what one doesn't know, so as to exercise the imagination* (BNC); *Without it, the capacity to understand language and to use it effectively, to distinguish honest discourse from propaganda and to exercise the imagination in disciplined and creative ways are blighted* (BNC); *The absorbing exposition reveals how a society dominated by organised crime and corruption has fuelled the imaginations of the new wave of crime writers* (BNC); *But for many, if they live in an inner city where there are fewer chances to explore, stories fuel their imaginations and help them create other worlds* (BNC); *Ideas on how to delegate, deal with stress and stimulate the imagination are all included, as well as how to confront your fears and be yourself* (BNC); *Audiobooks, like radio,*

stimulate the imagination through the ear (BNC); *Nothing like a legendary feat to inspire the imagination* (BNC); *These books can inspire the imagination at all ages and rhyming ones are great for learning sounds and spelling patterns and developing an enjoyment of language* (BNC); *Active citizenship has already fired the imagination of many people... (But charitable) support is not just a matter of writing cheques; there is also a great potential to give in kind* (BNC).

Предикативна характеристика та конотації концепту IMAGINATION

IMAGINATION як концепт отримує таку предикативну характеристику, яка кваліфікує її як здатність створювати предметно-чуттєві картини та образи. Невипадково дієслова-присудки при іменнику позначають дії, що презентують цю здатність і визначають її як творчу. Завдяки цьому опис уявних картин набуває метафоричного характеру і уява виступає в якості діяча, діючої субстанції. Приміром, мовний матеріал фіксує наступні випадки вживання лексеми: *In the unfinished Vision of St. John, El Greco's imagination led him to disregard the laws of nature even more* (BNC); *Eventually, assisted by fantasies about "some other ladies which my lively imagination strongly pictured," he becomes a superstud, and afterward he "strutted up and down, considering myself as a valiant man who could gratify a lady's loving desires five times a night"* (BNC); *If I could not believe in what my imagination showed me, how could I do what I loved to do?"* (BNC). Так, у першому прикладі уява виступає рушійною силою для реалізації творчого потенціалу, у другому і третьому – субстанцією, що змальовує чи показує певні ментальні образи.

Аналіз мовного матеріалу демонструє емоційно-забарвлені конотації концепту, зокрема: *неспокій*: *Either way, I am acutely aware of the presence of a restless imagination coupled with obscure suffering* (BNC); *неперевантаження*: *A thing about me is, I have an overbusy imagination* (Vocabulary.com); *захоплення*: *Art, daring because souls could feel, stirred nowhere but an urgent equipage of rapt imagination sped her march through the realms of woe and weal...* (BNC); *радість, задоволення*: *festivity of imagination; pleasure of imagination; to please imagination; glad imagination; These enlarged views may, for a moment, please the imagination of a speculative man...* (BNC); *здивуванням*: *To my astonished imagination, a star-and-garter upon the dim figure of the man...*

(BNC); *нещастя*: *My unfortunate imagination set to work to torment me* (Vocabulary.com); *снівчуття/снівпереживання*: *I ask myself whether it was the temper of their souls or the sympathy of their imagination....* (Vocabulary.com); *зачарованість*: *For a few moments her imagination and her heart were bewitched* (Vocabulary.com); *незадоволення*: *But still the imagination was dissatisfied....* (Vocabulary.com); *смак*: *terrified imagination; affrighted imagination; ...he had been the victim of a terror-stricken imagination...* (Vocabulary.com); *...how many various shapes affrighted imagination represented things to me...* (BNC); *тривога*: *disturbed imagination; alarmed imagination; to trouble imagination; since it occurred to her alarmed imagination that her husband might, in his policy or timidity, prefer that of Ravenswood* (BNC).

Висновки.

Концепт IMAGINATION є актуальним та комунікативно релевантним концептом англомовної концептосфери і представлений чисельним номінативним полем та об'ємною когнітивною структурою. Зміст концепту включає в себе все, що людина знає про цей феномен, її емоції, асоціації різного характеру. Мовні засоби являють собою механізм за допомогою якого стає можливою часткова експлікація смислу та процесів його витлумачення в свідомості. Уява може характеризуватись згідно критеріїв *велика/невелика, вузька/широка*. Прикметники, що описують уяву, демонструють наскільки сформована ця здатність у людини, характеризують ступінь реалістичності сформованого у людини образу і вказують на хорошу чи погану роботу фантазії. Ментальні образи, утворені уявою, мають різноманітний характер і природу, вони різною мірою пов'язані з дійсністю, створені уявою людини, вони існують в її концептуальному світі, втілюючи мрії, бажання та страхи.

До когнітивних ознак концепту відносимо: *“конструювання”/“процес творення нових образів”*; *“уявляти що-небудь”*; *“контроль”*, *“здатність розуму бути творчим або винахідливим”*. Аналіз мовного матеріалу демонструє різноманітні емоційно-забарвлені конотації концепту. IMAGINATION як концепт отримує таку предикативну характеристику, яка кваліфікує її як здатність створювати предметно-чуттєві картини та образи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацивнич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с.

2. Кононенко В.І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*. 2006. № 2–3. С. 111–117.
3. Красовська К. Зв'язок концептуальної та мовної картин світу з етнічною ментальністю. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. №154. С. 120–123.
4. Куцос О.І. Класифікація визначень поняття “концепт” методом кластерного аналізу. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 24. т. 1. С. 171-175.
5. Селіванова О. С. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
6. Яковлева В. Б. Взаємозв'язок ментальності та мовної системи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: “Лінгвістика”*. 2006. Вип. 4. 378 с.
7. Britannica. Веб-сайт. URL: <https://www.britannica.com/topic/imagination> (дата звернення: 11.10.2024).
8. British national corpus (BNC). Веб-сайт. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/> (дата звернення: 1.10.2024).
9. Collins. Free online dictionary, thesaurus and reference materials. Веб-сайт. URL: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus/imagination#google_vignette (дата звернення: 15.10.2024).
10. Gosetti-Ferencei J. A. *The life of imagination: revealing and making the world*. New York: Columbia University Press, 2018. 360 p.
11. Longman Dictionary of Contemporary English. Pearson Education Limited, 2014. 2224 p.
12. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. Macmillan Publishers Limited, 2002. 1692 p.
13. Oxford English Dictionary. Second Edition. Clarendon Press, 1989. 20 vol.
14. Taylor P. *Imagination and information*. *Philosophy and Phenomenological Research*. 1981. N 42. P. 205–223.
15. The American Heritage College Dictionary. Веб-сайт. URL: <https://www.ahdictionary.com/> (дата звернення: 10.10.2024).
16. Vocabulary.com. Веб-сайт. https://www.vocabulary.com/dictionary/imagination?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMtAAAR1P0Na8I6NEHYxMjL9IKNFHvSi7UeFj5wNeBkuedk_5sHi-6XFFcE3lnYs_aem_6pX25-wHcs_311bKZV3suA дата звернення: 20.10.2024)
17. White A. *The language of imagination*. Oxford: Basil Blackwell. 1990. 231 p.

REFERENCES:

1. Batsevych F. S. (2007) *Slovyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii* [Dictionary of the terms of intercultural communication]. Kyiv: Dovira. 205 p. [in Ukrainian].
2. Kononenko V.I. (2006) *Kontseptolohiia v lnhvistychnomu aspekti* [Conceptology in the linguistic aspect]. *Movoznavstvo* [Linguistics]. 2006. № 2–3. pp. 111–117. [in Ukrainian].
3. Krasovska K. (2009) *Zviazok kontseptualnoi ta movnoi kartyn svitu z etnichnoiu mentalnistiu* [The connection of the conceptual and lingual pictures of the world with ethnic mentality]. *Kultura narodov Prychernomorja* [Culture of the peoples of the Black Sea region]. №154. pp. 120–123. [in Ukrainian].
4. Kutsos O.I. (2022) *Klasyfikatsiia vyznachen poniattia “kontsept” metodom klasterneho analizu* [Classification of definitions of the term “concept” by the method of cluster analysis]. *Zakarpatski filolohichni studii* [Transcarpathian

- Philological Studies]. Iss. 24. V. 1. pp. 171-175. [in Ukrainian].
5. Selivanova O. S. (2008) Suchasna linhvistyka: napriamy ta problem [Modern linguistics: directions and problems]. Poltava: Dovkillia-K. 712 p. [in Ukrainian].
  6. Iakovlieva V. B. (2006) Vzaiemozviazok mentalnosti ta movnoi systemy [Relationship between mentality and language system]. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu [Scientific Bulletin of Kherson State University]. Serii: "Linhvistyka". Iss. 4. 378 p. [in Ukrainian].
  7. Britannica. Web-site. URL: <https://www.britannica.com/topic/imagination> (date of access: 11.10.2024).
  8. British national corpus (BNC). Web-site. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/> (date of access: 1.10.2024).
  9. Collins. Free online dictionary, thesaurus and reference materials. Web-site. URL: https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus/imagination#google_vignette (date of access: 15.10.2024).
  10. Gosetti-Ferencei J. A. (2018) The life of imagination: revealing and making the world. New York: Columbia University Press. 360 p.
  11. Longman Dictionary of Contemporary English. (2014) Pearson Education Limited. 2224 p.
  12. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners (2002). Macmillan Publishers Limited. 1692 p.
  13. Oxford English Dictionary. (1989). Second Edition. Clarendon Press. 20 vol.
  14. Taylor P. (1981) Imagination and information'. Philosophy and Phenomenological Research. N 42. P. 205–223.
  15. The American Heritage College Dictionary. Web-site. URL: <https://www.ahdictionary.com/> (date of access: 10.10.2024).
  16. Vocabulary.com. Web-site. URL: https://www.vocabulary.com/dictionary/imagination?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR1PONa8I6NEHYxMJL9IKNFHvSi7UeFj5wNeBkue dk_5sHi-6XFFcE3lnYs_aem_6pX25-wHcs_311bKZV3suA (date of access: 20.10.2024)
  17. White A. (1990.) The language of imagination. Oxford: Basil Blackwell. 231 p.

УДК 165.94:81'23'27

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2024-1-2>**ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ КАРТИН СВІТУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ¹**

Приходченко Олександра Олексіївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Запорізький національний університет
prihodchenkoaleksandra@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8468-2453

Статтю присвячено розгляду підходів до дослідження картин світу. У лінгвістичних дослідженнях, присвячених вивченню концептуальних систем і когнітивних аспектів мови, зокрема, таких як склад і концептуалізація знань, способів організації та репрезентації знань, що формують картину світу мовного колективу, особливий інтерес у вчених викликають механізми моделювання картини світу. У широкому смислі картина світу є сформований у свідомості образ цілісного світу, у якому опосередковано через знакові семіотичні системи (зокрема, мову) відбиваються уявлення про дійсність, а також способи сприйняття світу. Виділяють три основні підходи до дослідження картин світу: когнітивний, лінгвокультурологічний та психолінгвістичний. Для того щоб скласти правильні уявлення про феномен картина світу, необхідно розглянути, як інтерпретується в рамках когнітивної лінгвістики проблема взаємовідносин мови як знакового засобу відображення дійсності, з одного боку, свідомості як системи знань, що функціонує в процесі освоєння дійсного світу, і картини світу як результату відображення дійсності у свідомості – з іншого. Можна говорити про такі види містичної картини світу: художня, культурна, чуттєва, наївна тощо. Картина світу, яка є співвідношенням мови та культури, надзвичайно складна та багатоаспектна. Взаємозв'язки між мовою та культурою можуть розглядатися як відношення частини та цілого. Мова може бути сприйнята як компонент культури і як знаряддя культури. Проте мова водночас автономна стосовно культури загалом, і може розглядатися як незалежна, самостійна семіотична система. Картина світу є синтезом двох протилежностей: кінцевого і нескінченного. Людський життєвий досвід кінцевий, а світ, образ якого формується в людини у процесі цього досвіду, нескінченний. Спілкування людини з нескінченним світом має своїм результатом вироблення образу світу, що поєднує у собі обидві ці риси. Містична картина світу знаходиться на перетині міфологічної (потойбічні сутності, вампіри тощо), релігійної (віра у вищі сили), художньої (створена письменниками) та наукової (дослідження паранормальних явищ), є ірраціональною за своєю суттю та протиставляється раціональному поясненню світу.

Ключові слова: картина світу, містична картина світу, когнітивний, лінгвокультурологічний та психолінгвістичний підходи.

**APPROACHES TO RESEARCH PICTURES OF THE WORLDVIEW
IN MODERN LINGUISTICS**

Prykhodchenko Oleksandra Oleksiivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Specific Purposes
Zaporizhzhia National University
prihodchenkoaleksandra@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8468-2453

The article is devoted to the consideration of approaches to the study of worldview. In linguistic researches, which are connected with the study of conceptual systems and cognitive aspects of the language, in particular those, which study content and conceptualization of knowledge, its representation and ways of organization that form the worldview of the language society, scientists are particularly interested in the mechanisms of modelling the worldview. In a broad sense, the worldview is an image of a whole world formed in the mind, in which ideas about reality, as well as ways of perceiving the world, are reflected indirectly through symbolic semiotic systems (in particular, language). There are three main approaches to the study of worldview: cognitive, linguo-cultural, and psycholinguistic ones. In order to form the correct ideas about the phenomenon of the worldview, it is necessary to consider how the problem of language relationships is

¹ Ця публікація створена в рамках проєкту Erasmus+ Jean Monnet Module EUROPEACE («Журналістика миру та рішень задля євроінтеграції України у воєнний та післявоєнний час»), що фінансується Європейським Союзом. Однак висловлені погляди та думки належать лише автору (авторам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності».

interpreted within the framework of cognitive linguistics as a symbolic means of reflecting reality, on the one hand, and on the other hand – consciousness as a system of knowledge that functions in the process of mastering of the real world, and the worldview as the result of the reflection of reality in consciousness. It is possible to differentiate the following types of mystical worldview: artistic, cultural, sensual, naïve, etc. The worldview, which is the ratio of language and culture, is extremely complex and multifaceted phenomenon. The relationship between language and culture can be seen as a relationship between part and whole. Language can be perceived both as a component and as a tool of culture. However, language is at the same time autonomous in relation to culture in general, and can be considered as an independent, self-contained semiotic system. The worldview is a synthesis of two opposites: finite and infinite. Human life experience is finite, and the world, the image of which is formed in a person in the process of this experience, is infinite. Man's communication with the endless world results in the development of an image of the world that combines both of these features. The mystical picture of the world is at the intersection of mythological (supernatural creatures, vampires, etc.), religious (belief in higher powers), artistic (created by writers) and scientific (the study of paranormal phenomena), is irrational in its essence and is opposed to a rational explanation of the world.

Key words: worldview, mystical worldview, cognitive, linguo-cultural and psycholinguistic approaches.

Вступ. У лінгвістичних дослідженнях, присвячених вивченню концептуальних систем і когнітивних аспектів мови, зокрема, таких як склад і концептуалізація знань, способів організації та репрезентації знань, що формують картину світу мовного колективу, особливий інтерес у вчених викликають механізми моделювання картини світу.

Одним із перших термін картини світу увів у науку на початку ХХ ст. німецький фізик Г. Герц, у працях якого картина світу отримує природно наукове тлумачення. У філософії термін картина світу пов'язують з ім'ям відомого австрійського філософа Л. Вітгенштейна, який, розглядаючи картину, визначає даний феномен як «цілокупність істинних думок» (Wittgenstein, 1958).

У той же час картина світу представляє «сам світ, його існування», «конструкт опрідеченого уявлення» (Manchul, 2016: 5–9).

У сучасній філософії та філософії науки картина світу є «цілісним образом світу, що має історично обумовлений характер», «суму наочного знання про світ», картиною досліджуваної дійсності, особливим типом теоретичного знання, певною теоретичною моделлю досліджуваної реальності (ФЕС, 2002: 271).

Термін картина світу також отримує психологічну інтерпретацію: «уявлення людини про світ», «один з рівнів моделі світу, або образу світу, що містить модально-специфічні уявлення» (Грановська, 2015: 450–459.). Аналізуючи специфіку функціонування форм свідомості людини, учені визначають картину світу як «результат складної взаємодії мовної/мовленнєвої свідомості з навколишньою дійсністю» (Титаренко, 2003).

У літературознавстві термін картина світу застосовується у дослідженнях ідейно-тематичної, сюжетно-композиційної організації художніх текстів, точніше, «внутрішнього

світу художнього твору» (Гадамер Г.-Г., 2000: 409; Жукова, 2010: 416–420). Дослідники зазначають, що «із символів і понять письменник будує картину, в якій тільки у вторинному плані можуть бути помітні риси правдоподібного зображення дійсності» (Даниленко, 2009: 3–11; Кириленко, 2021: 9–13; Острячко, 2010: 6–9).

У термінологічних словниках з культури та культурології дано такі визначення картини світу: «система інтуїтивних уявлень про реальність», «загальнокультурні, тобто властиві всім культурам уявлення про світ» (ЛЕ, 2007; Кириленко, Кундеревич, Бойко Л., 2018).

Так само становлять інтерес й лінгвістичні концепції змісту аналізованого явища. Вони, як правило, різноспрямовані, іноді суперечливі, але все ж таки слід відзначити деякі точки дотику у поглядах представників сучасних напрямів у лінгвістиці. Зупинимося на них докладніше. Передумови, що зумовлюють статус термінологічного значення картини світу у когнітивній лінгвістиці, ми знаходимо у багатьох лінгвістів, які трактують картину як наслідок відображення фізичної картини світу у колективній свідомості тієї чи тієї спільноти (Середницька, 2016: 69–71; Філон, Кринець, 2013: 50–55; Wierzbicka, 2003: 502).

Учені наголошують на важливій особливості картини світу, указуючи на те, що картина світу є насамперед пізнавальний, когнітивний феномен. За визначенням учених картина світу представляє «упорядковану сукупність знань про дійсність, що сформувалася в суспільній (а також груповій, індивідуальній) свідомості» (Гумений, 2018: 189–192; Серебрянська, 2018: С. 89–95; Rozenfeld, Tomaščíková, 2023: 77–92).

Ці твердження є важливими при дослідженні містичної картини світу, оскільки вона може розглядатися як відбиток ідеального світу, результат людського досвіду.

Отже, у широкому смислі картина світу є сформований у свідомості образ цілісного світу, у якому опосередковано через знакові семіотичні системи (зокрема, мову) відбиваються уявлення про дійсність, а також способи сприйняття світу.

Основні підходи до вивчення картин світу. З метою створення єдиного, системного бачення предмета дослідження звернемося до досить широкого спектру підходів та методів дослідження картини світу у сучасній лінгвістиці та суміжних з нею дисциплінах. Зупинимося на трьох основних напрямках досліджень.

Перший підхід розроблено в рамках когнітивної лінгвістики багатьма вченими М. Ф. Алефіренко, А. П. Бабушкіним, Л. І. Белеховою, Є. С. Кубряковою, Т. А. ван Дейком, Дж. Лакоффом, З. Д. Поповою, І. А. Стерніним, М. В. Скабом, Р. Джекендоффом та ін. Сутність когнітивного підходу полягає у розумінні та вивченні мови «як засобу формування та вираження думки, зберігання та організації знання в людській свідомості, обміну знаннями» (Скаб, 2008; Jackendoff, 2002). У цілому ці дослідження об'єднують прагнення відповісти на питання: які моделі діяльності свідомості, механізми пізнавальних процесів, що пов'язані з формуванням системи знань (картини світу) (Чернишенко, 2007: 158–162; van Dijk T., 1997).

Для того щоб скласти правильні уявлення про феномен картина світу, необхідно розглянути, як інтерпретується в рамках когнітивної лінгвістики проблема взаємовідносин мови як знакового засобу відображення дійсності, з одного боку, свідомості як системи знань, що функціонує в процесі освоєння дійсного світу, і картини світу як результату відображення дійсності у свідомості – з іншого.

Передумовою досліджень феномену картина світу як результату взаємодії мови з когнітивними системами є постулат про те, що дослідження і функціонування мови в її найширшому обсязі – це не просто аналіз її зв'язку з мовленням та її безпосереднього продукту, набору лексичних елементів, але й її відношення до діяльності мислення та чуттєвого сприйняття. Така постановка завдання дозволяє по-новому підійти до питання про роль мови «в акті перетворення світу в судження», за допомогою якого, на думку Л. Вейсгербера, здійснюється «мисленнєве перетворення світу» (Weisgerber, 1962: S. 76.). Основою цього напряму досліджень є концепції Л. Вейсгербера та Й. Тріра про

наявність у мові структурно розчленованих понятійних сфер, які отримують нове осмислення та розвиток у роботах вітчизняних та зарубіжних учених.

Так, Й. Трір вважає, що кожна мова репрезентує систему відбору, який стоїть над об'єктивною реальністю і протиставляється їй. Фактично мова створює самостійний і закінчений образ дійсності. Кожна мова членує реальність по-своєму і таким чином встановлює елементи реальності, які властиві лише даній мові. Вони є лінгвістично-концепційною реалізацією картини дійсності на основі неоднорідної, але певним чином моделі, що розчленовується (Trier, 1968.).

Дослідники зазначають важливість впливу мови на формування уявлень про світ (Трофімов, 2016: 264–277; Kövecses, 2014: 15–28). Згідно їх міркувань, ментальні репрезентації, пов'язані не з самим світом як таким, а з його моделями й зумовлені певною мірою і лінгвістичними уявленнями цього світу (тобто мовною репрезентацією).

Як справедливо зазначає Т. А. ван Дейк, «світ, що позначається не є когнітивно релевантним: те, що ми бачимо і представляємо, – знову ж таки певна конструкція, модель ситуації» (Dijk van, 1997: 215). Відповідно до його теорії когнітивних моделей, конструювання у нашій свідомості образів реального світу обумовлено принципом схематизації емпіричного досвіду життєдіяльності людини і наявними в його свідомості прототипічними схемами представлення та організації знань (так званими моделями ситуацій) (Dijk van, 1997: 213–217).

Ці міркування підтримують і інші дослідники (Воробйова О.П., Колегаєва І.М., Смаглій В.М., Строченко Л.В. тощо), які визначають когнітивну модель як деякий стереотипний образ, за допомогою якого організовується досвід, знання про світ. Важливу роль при цьому відводиться мовними схемами, що представляють собою форми і способи мовної репрезентації знань про фрагменти світу.

Прихильниками лінгвокультурологічного підходу є І. О. Голубовська, А. П. Загнітко, С. І. Потапенко, В. І. Карасик, В. А. Маслова та ін. Мета досліджень у рамках цього підходу полягає у виявленні національно-культурної значущої інформації, що розкривається в знаках культури та мовах різних народів і втіленої в картині світу. Можна виділити наступні аспекти культурологічного та лінгвокультурологічного дослідження картини світу: аналіз знаків культури та мови

в діахронії та синхронії, способи відображення семіотичних знаків культури та мови, реконструкція та способи вербалізації культурних концептів, інтерпретація категорій культури та способи їх втілення у картині світу – мовних та немовних семіотичних моделюючих системах.

В межах лінгвокультурологічного підходу до вивчення картини світу можна виділити аксіологічний напрямок (Гнезділова, 2022: 26–34; Крисанова, Вербицька, 2018: 55–60; Приходько, 2016.), який спрямований на опис картини світу шляхом реконструкції комплексної системи ціннісних координат, виявлення ціннісних орієнтацій та установок за даними мови, визначення їхньої значущості для людини та суспільства в цілому. Як правило, одиницями дослідження аксіологічної картини світу виступають цінності та норми, якими людина та суспільство керуються у життєдіяльності (Wierzbicka, 1990: 35–48.).

Психолінгвістичний підхід дозволяє виявляти природу і сутність картини світу через дослідження співвідношення мови та свідомості, феноменів мислення та сприйняття людиною внутрішнього та зовнішнього світу. Виходячи з особливостей мовної та немовної свідомості, структури свідомості та інших психічних феноменів, у сучасній науці розробляються можливі схеми освоєння світу, моделі формування знань людини про світ (Партико, 2008; Папіш, 2012: 183 – 187).

Отже, сучасні лінгвістичні напрями орієнтовані на розвідки мовної свідомості як явища психічної феноменології. У цьому плані з метою підвищення валідності результатів дослідження, забезпечення репрезентативності та верифікації даних застосовуються психологічні методи, насамперед прийоми експериментального дослідження: вільний та спрямований асоціативний експеримент, класифікаційний експеримент, порівняльний, рецептивний експеримент, метод суб'єктного шкалювання тощо.

Узагальнюючи вищесказане, висновковуємо, що відображення картини світу отримує поширення в різних галузях гуманітарних і природничих наук. Враховуючи погляди авторитетних учених, представників різних наукових напрямів, картину світу можна класифікувати за такими критеріями:

- за рівнем об'єктивності віддзеркалення та засобами моделювання дійсності: концептуальна, мовна, художня, когнітивна картини світу;
- за формою представлення об'єкта, що визначається сферою діяльності суб'єкта

пізнання: фізична, філософська, біологічна, культурна, релігійна картини світу тощо;

- за формою існування: загальнолюдська, соціоетнічна, індивідуальна, універсальна, індивідуально-авторська картини світу;

- залежно від способу та методу пізнання: раціональна та чуттєва; діалектична та метафізична; матеріалістична та ідеалістична; теоретична та емпірична, наукова та «наївна», природничо-наукова та релігійна; фізична, хімічна тощо.

Дослідження містичної картини світу. З урахуванням цих критеріїв можна говорити про такі види містичної картини світу: художня, культурна, чуттєва, наївна тощо.

Предметом нашого дослідження є відтворення містичної картини світу в художній літературі.

Містична картина світу у художніх творах – це особливий тип уявлення про реальність, де домінують надприродні, магічні або духовні елементи. Вона включає в себе загадкові та невидимі сили, що взаємодіють зі звичайним світом, впливаючи на події та життя персонажів. Надприродні істоти та явища, такі як духи, демони, ангели, вампіри та чаклуни, стають частиною сюжету. Магія та ритуали використовуються як спосіб взаємодії з цими силами, включаючи заклинання, прокляття, амулети та таємні знання. (Горбонос, Карюхіна, 2015: С. 6–10).

Духовний світ підкреслює важливість релігійних та духовних аспектів життя, таких як віра в божественні сили, доля та карма. Таємничість і невідомість створюють атмосферу загадковості, де реальність постає як багатопланова структура, що виходить за межі людського сприйняття.

Символіка та метафори, які мають глибоке духовне або міфологічне значення, часто використовуються для передачі ідей і сенсів. Головні герої нерідко знаходяться в пошуку глибшої істини або розкриття таємниць, що веде їх до розуміння вищих духовних або філософських аспектів життя.

Містична картина світу в художніх творах дозволяє читачам і глядачам зануритися в світ, де межі між реальним і надприродним розмиваються, створюючи глибокі емоційні і інтелектуальні враження.

Містична картина світу в романах про вампірів та трилерах служить є сюжетоформуючим елементом, який надає глибини і загадковості оповіді. У таких творах містика створює атмосферу напруги і таємниці, де духовні і надприродні сили грають ключову роль (Качуровський, 2002: С. 59–67).

Вампіри зазвичай зображуються як безсмертні істоти з надприродними силами, такими як надлюдська сила, швидкість і можливість перетворюватися на тварин. Їх існування обумовлюється містичними або магичними причинами, наприклад, прокляттями або договорами з темними силами.

Вампіризм пов'язаний з духовними і моральними питаннями, такими як боротьба між добром і злом, спокуса безсмертя і необхідність крові для виживання. Ці конфлікти додають глибини персонажам і роблять їх більш складними і багатовимірними. (Clasen, 2014: 39–47).

Кров як символ життєвої сили і зв'язку між вампірами і їх жертвами є центральним елементом у багатьох романах про вампірів. Вона може символізувати як життя, так і смерть, і часто використовується для підкреслення містичних аспектів сюжету.

У трилерах містична картина світу створює атмосферу невідомості і напруги. Загадки і таємниці, пов'язані з надприродними явищами або окультними знаннями, часто є ключовими для розвитку сюжету.

Іноді в трилерах присутні окультні організації або культи, що прагнуть досягти своїх цілей за допомогою магичних ритуалів або зв'язків з темними силами, що додає сюжету елемент небезпеки і страху.

Герої трилерів часто намагаються розгадати таємниці, пов'язані з містичними подіями, що веде їх до глибших роздумів про природу реальності, віри і людської душі.

Містична картина світу в цих жанрах допомагає створити захоплюючі, багатогранні історії, що занурюють читачів у світ надприродного і загадкового.

Висновки. Отже, картина світу, яка є співвідношенням мови та культури, надзвичайно складна та багатоаспектна. Взаємозв'язки між мовою та культурою можуть розглядатися як відношення частини та цілого. Мова може бути сприйнята як компонент культури і як знаряддя культури. Проте мова водночас автономна стосовно культури загалом, і може розглядатися як незалежна, самостійна семіотична система.

Картина світу є синтезом двох протилежностей: кінцевого і нескінченного. Людський життєвий досвід кінцевий, а світ, образ якого формується в людини у процесі цього досвіду, нескінченний. Спілкування людини з нескінченим світом має своїм результатом вироблення образу світу, що поєднує у собі обидві ці риси.

Містична картина світу знаходиться на перетині міфологічної (потойбічні сутності, вампіри тощо), релігійної (віра у вищі сили), художньої (створена письменниками) та наукової (дослідження паранормальних явищ), є ірраціональною за своєю суттю та протиставляється раціональному поясненню світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнезділова Я. В. Маніпулятивно-метакомунікативна модель англomовного публічного дискурсу. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2022. 86. С. 26–34.
2. Горбонос О. В., Карюхіна А. І. Містичний світ як складова простору художньої літератури: історико-культурологічний аспект. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля : науковий журнал. Серія «Філологічні науки»*. № 1 (9). Дніпропетровськ, 2015. С. 6–10.
3. Грановська О. Міфологічне уявлення про час. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Том VII. Вип. 39. Київ; Ніжин : ПП Лисенко, 2015. С. 450–459.
4. Гумений В.В. Відтворення мовної картини світу при перекладі художнього тексту. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (1). С. 189–192.
5. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. К.: Юніверс, 2000. Т. 1. 464 с.
6. Даниленко Л. Лінгвістика ХХ-початку ХХІ ст. у пошуках цілісної теорії взаємозв'язку мови, культури і мислення. *Мовознавство*. 2009. № 5. С. 3–11.
7. Жукова Н. Картина світу, образ світу і модель світу у їх специфіці та взаємодії. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Філологічні науки*. 2010. Вип. 89(1). С. 416–420.
8. Качуровський І.В. Готична література та її жанри. *Сучасність*. К., 2002. № 5. С. 59–67.
9. Кириленко К. М. До питання про демаркацію понять «картина світу», «світогляд» та «образ світу». *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 2021. С.9–13.
10. Кириленко К., Кундеревич О., Бойко Л. Філософія культури. Словник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2018. 280 с.
11. Крисанова Т., Вербицька А. Принципи лінгвістичного конструювання емоцій у дискурсі. *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*. 2018. Вип. 36. С. 55–60.
12. Літературознавча енциклопедія (ЛЕ): у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. URL: <https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n74-75> (дата звернення 23.08.2024).
13. Острянюк О. Поліфонічна картина світу в поезії Емілі Дікінсон. *Літературознавчі обрії. Праці молодих учених*. 2010. Вип. 16. С. 6–9.
14. Папіш В. Психолінгвістичні особливості художньої мови І. Чендея. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Випуск 28. 2012. С. 183 – 187.
15. Партико Т.Б. Загальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 416 с.

16. Приходько Г.І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм. Запоріжжя: Кругозір, 2016. 200 с.
17. Серебрянська І.М. Мовний образ освіти як ціннісний атрибут української мовної картини світу. *Філологічні трактати*. 2018. Т. 10. № 1. С. 89–95.
18. Середницька А.Я. Відмінності між мовною та концептуальною картинами світу з погляду сучасного мовознавства. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2016. № 21. Том. 1. С. 69–71.
19. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.
20. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К.: Либідь, 2003. 376 с.
21. Трофімов А. Ю., Загурська Е. В. Психологічні особливості емоційно-вольової сфери особистості залежно від професійної спрямованості (на прикладі професії актора). *Психологія і особистість*. 2016. № 1. С. 264–277.
22. Філон М. І., Кринець О. М. Наукова картина світу у філософському й лінгвістичному вимірах. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2(1). С. 50–55.
23. Філософський енциклопедичний словник (ФЕС). *Картина світу*. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ, Абрис. 2002. 751 с.
24. Чернишенко І.А. Фактори формування національних мовних картин світу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2007. С. 158–162.
25. Clasen M. Evil Monsters in Horror Fiction: An Evolutionary Perspective on Form and Function. *A History of Evil in Popular Culture: What Hannibal Lecter, Stephen King and Vampires Reveal About America*. Vol. 2. California: AC CLIO/Praeger, 2014. P. 39–47.
26. Dijk Teun A. van. Context and cognition: knowledge frames and speech act comprehension. *Journal of Pragmatics* 1, 1997. P. 213–217.
27. Jackendoff R. Foundations of Language. Brain, Meaning, Grammar, Evolution. Oxford : Oxford University Press, 2002. 477 p.
28. Kövecses, Zoltán. "Conceptualizing emotions. A revised cognitive linguistic perspective" *Poznan Studies in Contemporary Linguistics* 50, no. 1. P. 2014. 15–28.
29. Manchul B. Conceptual and linguistic world view in terms of cognitive science. *Релігія та соціум*. 2016. № 3–4. С. 5–9.
30. Rubin M. Thrillers. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 319 p.
31. Rozenfeld J., Tomaščíková S. The Lovable Machine. Social Implications of Implementing Artificial Intelligence: Cultural Studies Perspective. *Ostrava Journal of English Philology*. 2023. Roč. 15, č. 2. P. 77–92.
32. Trier J. Altes und Neues vom sprachlichen Feld. Mannheim; Zürich, 1968. 20 S.
33. van Dijk T. A. Text and context : Explorations in the semantics and pragmatics of discourse. London, New-York : Longman, 1983. 261 p.
34. Weisgerber L. Die sprachliche Gestaltung der Welt. Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann, 1962. 455 S.
35. Wierzbicka A. Cross-cultural pragmatics. The semantics of human interaction. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 2003. 502 p.
36. Wierzbicka A. The semantic of Emotions : Fear and its Relatives in English. *Australian Journal of Linguistics*. 1990. V. 10. № 2. P. 35–48.
37. Wittgenstein L. Philosophical Investigation. N.Y.: Macmillan, 1958. 250 p.

REFERENCES:

1. Hnezdilova YA. V. (2022). Manipulyatyvno-metakomunikatyvna model' anhlomovnoho publichnoho dyskursu. *Nova filolohiya* [Manipulative-metacommunicative model of English-language public discourse. *New philology*]. Zaporizhzhia, 86. P. 26–34.
2. Horbonos O. V., Karyukhina A. I. (2015). Mistychnyy svit yak skladova prostoru khudozhn'oyi literatury: istoryko-kul'turolohichnyy aspekt. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu imeni Al'freda Nobelya : naukovy zhurnal. Seriya «Filolohichni nauky»* [The mystical world as a component of the space of fiction: the historical and cultural aspect. *Bulletin of the Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel: a scientific journal. Series "Philological Sciences"*]. Dnipropetrovs'k, № 1 (9). P. 6–10.
3. Hranovs'ka O. (2015). Mifolohichne uyavlenya pro chas. *Aktual'ni problemy psykholohiyi : zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrayiny* [Mythological representation of time. *Actual problems of psychology: a collection of scientific works of the H. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine*]. Vol. VII. V. 39. Kyiv; Nizhyn: PPLysenko, P. 450–459.
4. Humenny V.V. (2018). Vidtvorennya movnoyi kartyny svitu pry perekladi khudozhn'oho tekstu. *Molodyy vchenyy* [Reproduction of the linguistic picture of the world when translating an artistic text. *A young scientist*]. № 2 (1). P. 189–192.
5. Gadamer H.-G. (2000). Istyna i metod [Truth and method]. K.: Yunivers, Vol. 1. 464 p.
6. Danylenko L. (2009). Lihvistyka KHKH-pochatku KHKHI st. u poshukakh tsilisnoyi teoriiy vzayemozv'yazku movy, kul'tury i myslennya. *Movoznavstvo* [Linguistics of the 20th and early 21st centuries. in search of a holistic theory of the relationship between language, culture and thinking. *Linguistics*]. № 5. P. 3–11.
7. Zhukova N. (2010). Kartyna svitu, obraz svitu i model' svitu u yikh spetsyfity ta vzayemodiyi. *Naukovi zapysky Kirovohrads'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Ser.: Filolohichni nauky* [Picture of the world, image of the world and model of the world in their specificity and interaction. *Scientific notes of Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko. Ser.: Philological sciences*]. Issue 89(1). P. 416–420.
8. Kachurovs'kyy I.V. (2002). Gotychna literatura ta yiyi zhanry. *Suchasnist'* [Gothic literature and its genres. *Modernity*]. K., № 5. P. 59–67.
9. Kyrylenko K. M. (2021). Do pytannya pro demarkatsiyu ponyat' «kartyna svitu», «svitohlyad» ta «obraz svitu». *Aktual'ni problemy filosofiyi ta sotsioloohiyi* [On the question of the demarcation of the concepts "picture of the world", "worldview" and "image of the world". *Actual problems of philosophy and sociology*]. P. 9–13.
10. Kyrylenko K., Kunderevych O., Boyko L. (2018). Filosofiya kul'tury. Slovnyk [Philosophy of culture. Dictionary]. Kyiv : TOV «Ahent-stvo «Ukrayina», 280 p.

11. Krysanova T., Verbyts'ka A. (2018). Pryntsypy linhvistychnoho konstruyuvannya emotsiy u diskursi. *Linhvistychni studiyi / Linguistic Studies* [Principles of linguistic construction of emotions in discourse. *Linguistic studies*]. Vol.. 36. P. 55–60.
12. Literaturoznavcha entsyklopediya (LE) (2007): u 2 t. / avt.-uklad. YU. I. Kovaliv [Literary encyclopedia (LE): in 2 volumes / author-compiler. Yu. I. Kovaliv]. Kyiv : VTS «Akademiya».
13. Ostryanko O. (2010). Polifonichna kartyna svitu v poeziyi Emili Dikinson. *Literaturoznavchi obriyi. Pratsi molodykh uchenykh* [Polyphonic picture of the world in the poetry of Emily Dickinson. *Literary horizons. Works of young scientists*]. Issue 16. P. 6–9.
14. Papish V.(2012). Psykholinhvistychni osoblyvosti khudozhn'oyi movy I. Chendeya. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: Filolohiya. Sotsial'ni komunikatsiyi* [Psycholinguistic features of the artistic language of I. Chendei. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology. Social communications*]. Issue 28. P. 183 – 187.
15. Partyko T. B.(2008). Zahal'na psykholohiya: pidruch. dlya stud. v yshch. navch. zakl. [General psychology: tutorial. for students higher education institutions]. K.: Vydavnychyy Dim «In Yure», 416 p.
16. Prykhod'ko H.I. (2016). Katehoriya otsinky v konteksti zminy linhvistychnykh paradyhm [Evaluation category in the context of changing linguistic paradigms]. Zaporizhzhia: Kruhozir, 200 p.
17. Serebryans'ka I.M. (2018). Movnyy obraz osvity yak tsinnisnyy atrybut ukrayins'koyi movnoyi kartyny svitu. *Filolohichni traktaty* [The linguistic image of education as a valuable attribute of the Ukrainian linguistic picture of the world. *Philological treatises*]. Vol. 10. № 1. P. 89–95.
18. Serednyts'ka A.Ya. (2016). Vidminnosti mizh movnoyu ta kontseptual'noyu kartynamy svitu z pohlyadu suchasnoho movoznavstva. *Naukovyy visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya* [Differences between linguistic and conceptual pictures of the world from the point of view of modern linguistics. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Philology*]. Vol. 1. № 21. P. 69–71.
19. Skab M. V. (2008). Zakonomirnosti kontseptualizatsiyi ta movnoyi katehoryzatsiyi sakral'noyi sfery [Patterns of conceptualization and linguistic categorization of the sacred sphere]. Chernivtsi : Ruta, 560 p.
20. Tytarenko T. M. (2003). Zhytlyevyy svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti [Life world of the individual: within and beyond the boundaries of everyday life]. K.: Lybid', 376 p.
21. Trofimov A. YU., Zahurs'ka E. V. (2016). Psykholohichni osoblyvosti emotsiyno-vol'ovoyi sfery osobystosti zalezho vid profesiynoyi spryamovanosti (na prykladi profesiyi aktora). *Psykholohiya i osobystist'* [Psychological features of the emotional-volitional sphere of the personality depending on the professional focus (on the example of the profession of an actor). *Psychology and personality*]. № 1. P. 264–277.
22. Filon M. I., Krymets' O. M. (2013). Naukova kartyna svitu u filozofskomu y linhvistychnomu vymirakh. *Terminolohichnyy visnyk* [Scientific picture of the world in philosophical and linguistic dimensions. *Terminological bulletin*]. Issue 2(1). P. 50–55.
23. Filozofskyy entsyklopedychnyy slovnyk (FES). (2002). *Kartyna svitu* [Philosophical encyclopedic dictionary (FES). *A picture of the world*]. Instytut filosofiyi im. H.S. Skovorody NANU, Abrys. 751 p.
24. Chernyshenko I.A. (2007). Faktory formuvannya natsional'nykh movnykh kartyn svitu. *Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka* [Factors of formation of national language pictures of the world. *Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University*]. P. 158–162.
25. Clasen M. (2014). Evil Monsters in Horror Fiction: An Evolutionary Perspective on Form and Function. *A History of Evil in Popular Culture: What Hannibal Lecter, Stephen King and Vampires Reveal About America*. Vol. 2. California: AC CLIO/Praeger, P. 39–47.
26. Dijk Teun A. van.(1997). Context and cognition: knowledge frames and speech act comprehension. *Journal of Pragmatics* 1, P. 213–217.
27. Jackendoff R. (2002). *Foundations of Language*. Brain, Meaning, Grammar, Evolution. Oxford : Oxford University Press, 477 p.
28. Kövecses, Zoltán. (2014). "Conceptualizing emotions. A revised cognitive linguistic perspective" *Poznan Studies in Contemporary Linguistics* 50, no. 1. P. 15–28.
29. Manchul B. (2016). Conceptual and linguistic world view in terms of cognitive science. *Релігія та соціум*. № 3–4. С. 5–9.
30. Rubin M. *Thrillers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 319 p.
31. Rozenfeld J., Tomaščíková S. (2023). The Lovable Machine. Social Implications of Implementing Artificial Intelligence: Cultural Studies Perspective. *Ostrava Journal of English Philology*. Roč. 15, č. 2. P. 77–92.
32. Trier J. (1968). *Altes und Neues vom sprachlichen Feld*. Mannheim; Zürich, 20 S.
33. van Dijk T. A. (1983). *Text and context : Explorations in the semantics and pragmatics of discourse*. London, New-York : Longman, 261 p.
34. Weisgerber L. (1962). *Die sprachliche Gestaltung der Welt*. Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann, 455 S.
35. Wierzbicka A. (2003). *Cross-cultural pragmatics. The semantics of human interaction*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 502 p.
36. Wierzbicka A. (1990). *The semantic of Emotions : Fear and its Relatives in English*. *Australian Journal of Linguistics*. V. 10. № 2. P. 35–48.
37. Wittgenstein L. (1958). *Philosophical Investigation*. N.Y.:Macmillan,250 p.

УДК 159.942:[81'37:821.112.2-84]
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2024-1-3>

ЕМОЦІОЛОГІЯ НІМЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК

Романова Наталя Василівна,

докторка філологічних наук, доцентка,
професорка кафедри німецької та романської філології
Херсонський державний університет
nromanova@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7444-3811

У науковій студії висвітлено різновиди емоцій та їхня семантика у фольклорній німецькомовній літературі. Емпіричний матеріал, що постає у форматі анонімних мініатюрних художніх творів, відображає історію, культуру, досвід, філософію, вірування, характер, ставлення народу до навколишнього світу. Ставлення є сукупністю трьох складових – знань, емоцій, поведінки. Розрізняємо позитивне, негативне й невизначене ставлення. Позитивне ставлення пов'язуємо з позитивною оцінкою, позитивними емоціями, позитивною поведінкою, негативне – з негативною оцінкою, негативними емоціями, негативною поведінкою, відповідно. Невизначене ставлення потребує додаткової інформації або розширеного контексту. Поняття емоції узагальнюємо як психічну реакцію людини або тварини на значущі зовнішні або внутрішні подразники. Виокремлюємо умовно кілька груп емоцій в тому числі людські, тваринні, «предметні», невизначені. Людські емоції інтерпретуємо крізь призму соціальної статі за формулою «жінка – чоловік» та соціалізації за формулою «особистість – соціум», тваринні розглядаємо крізь призму способу життя та культурі вірування етносу за формулою «дика особина – свійська особина», «предметні» реконструюємо крізь призму культури за формулою «мова – мовний засіб» та психології за формулою «емоція – емоційний патерн», невизначені емоції розкриваємо крізь призму семантики тексту за формулою «мовлення – мовленнєва діяльність». З'ясовано, що природа аналізованих емоцій дуальна, містить природний, штучний або комбінований компоненти. Природний та комбінований компонент характерні людині й тварині, штучний компонент виявляємо тільки для предметів як подразників. Розглянуто інтенсивність вияву емоцій, їхню класифікацію та семантику. Доведено, що «предметні» емоції є продуктом художньої свідомості й поетичного мислення. Запропоновано перспективу подальшого дослідження «предметних» емоцій у фольклорній літературі з позиції когнітивної поетики, комплексну методику концептуального аналізу словесного поетичного образу якої розроблено проф. Л. І. Белеховою.

Ключові слова: емоції, природа емоцій, гендерний контраст емоцій, інтенсивність емоцій, «предметні» емоції, фольклорна література.

EMOCIOLOGY OF GERMAN PROVERBS AND PROVERBS

Romanova Natalia Vasylivna,

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of German and Romance Philology
State University of Kherson
nromanova@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7444-3811

In the scientific study the types and semantics of emotions in German proverbs and sayings are highlighted. Empirical material reflects the history, culture, philosophy, beliefs, character, and attitude of the people to the surrounding world. Attitude is a combination of three components – knowledge, emotions, and behavior. We distinguish between positive, negative and uncertain attitudes. Positive attitude are associated with a positive assessment, positive emotions, positive behavior, a negative – one with a negative assessment, negative emotions, and negative behavior. An uncertain attitude needs additional information or context. The concept of emotion is generalized according as a mental reaction of a person or an animal to significant external or internal stimuli. The article clarifies human, animal, “objective”, and undefined emotions. Human emotions are interpreted through the prism of social gender according to the formula “woman – man” and socialization according to the formula “personality – society”, animal emotions are consider through the prism of lifestyle and cult beliefs of the ethnos according to the formula “wild animal – domestic animal”, “objective” ones are reconstructed through the prism of culture according to the formula “language – language tool” and psychology according to the formula “emotion – emotional pattern”, undefined emotions are revealed through the prism of the semantics of the text according to the formula “speech – speech activity”. It was found that the nature of the analyzed emotions is dual, containing a natural, artificial or combined component. The natural and combined components are characteristic of human and animal emotions; the artificial component is detected only for objects. The intensity of expression of emotions, their classification and semantics are considered. “Objective” emotions are a product of artistic consciousness and poetic thinking. The prospect of further research of “objective” emotions in folklore literature from the standpoint of cognitive poetics is proposed, the complex method of conceptual analysis of the verbal poetic image developed by Prof. L. I. Bieliekhova.

Key words: emotions, nature of emotions, gender contrast of emotions, intensity of emotions, “objective” emotions, folklore literature.

Вступ. Проблема емоцій у мові, мовленні й мовленнєвій діяльності посідає одне із чільних місць у сучасній вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці. Більшість науковців досліджує структурно-семантичний (М. В. Гамзюк, G. Bukies), функціональний (Н. В. Вітт, Н. Bergerová), дискурсивний (А. Е. Вербицька, J. Ammer), культурологічний (В. В. Задорожна, Т. В. Іванова), метафоричний (Н. Голуб, E. Blachut), психолінгвістичний (Н. Михальчук, V. Tischer), прагматичний (Л. Р. Безугла, N. Fries), перекладознавчий (Н. В. Романова, V. G. Bauske), гендерний (І. Б. Морозова, H. Elsen), зіставний (L. Kovbasyuk, N. Romanowa), аксіологічний (Г. І. Приходько, P. Kazzer) та інші аспекти феномену.

Стосовно вивчення емоцій у структурі (німецьких) прислів'їв і приказок, маємо фрагментарні студії, присвячені семантиці й енергетиці базових емоцій (Романова 2009), національним паралелям емоційної концептуальної сфери (Капітан 2016; Ольхович-Новосадюк 2021), вихідним почуттям (Корнева 2016), підготовці майбутніх фахівців (Прокопович 2018) тощо. Тобто емоції у прислів'ях і приказках розрізняють за значенням, культурою, національною специфікою та функціями.

Хоч науковий доробок і репрезентовано широким спектром питань, проте дослідження парадигми емоцій у німецькомовній фольклорній літературі дотепер лишається на периферії. Все це свідчить про **актуальність** вибору теми дослідження.

Теоретико-методологічну базу дослідження складає теорія диференціальних емоцій (Ізард 2024), згідно з якою базові емоції є самостійними переживально-емоційними процесами, що по-різному впливають на когнітивну сферу та на поведінку людини; концепція емоційної сфери особистості у класичному її розумінні (Кириленко 2007); когнітивна теорія емотивності (Гамзюк 2000; Романова 2015) використовується для проведення вододілу між мовними номінаціями емоцій, їх семантикою, модальністю, встановлення взаємодії мислення та емоцій як психологічної категорії. Інтерпретація змісту емоцій і вияву їх інтенсивності ґрунтується на аналізуванні текстової семантики (Приходько 2001; Романова 2018, 2023) через комплексну методику аналізу емотивних лексичних одиниць (Романова 2015).

Зауважимо, що в зоні особливої уваги перебувають «предметні» емоції, які є результатом

емотивної оцінки людини реалій навколишнього світу. Тут на передній план виходить уже поняття типової загальнолюдської цінності, властивої саме німецькомовній спільноті та її окремим членам (індивідуумам).

Метою нашої студії є реконструкція палітри емоцій, об'єктивованих у межах німецькомовних фольклорних прислів'їв і приказок.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні завдання:

- коротко проаналізувати дефініцію емоції в українській та німецькій науковій психологічній і лінгвістичній традиціях;

- уточнити поняття емоції;

- висвітлити основні класифікації емоцій;

- систематизувати й класифікувати емоції за Г. Байером і А. Байер.

Поняття «емоція» та класифікації емоцій. Поняття **емоції** є відносно новим і неусталеним, тому воно варіює від науки до науки, від національної наукової традиції до національної наукової традиції (Кириленко 2007: 9–13). Наприклад, українські психологи-теоретики визначають **емоцію** як «загальний стан тіла і психіки, що виражається в суб'єктивному відчутті, яке або супроводжується певною поведінкою або поставою і фізіологічними змінами» (Бродовська, Патрик, Яблонко 2005: 59), психологи-практики – як «особливий клас психічних процесів і станів, пов'язаних з інстинктами, потребами та мотивами, які відображаються у формі безпосереднього переживання (радості, страху тощо)» (Шадських, Піча 2008: 55). Німецькі фахівці дискутують питання психологічної дефініції **Emotion** та вбачають в ній фізичну реакцію людського організму на оточуюче середовище (Wengel 2024). Українські лінгвісти ототожнюють **емоцію** з душевним переживанням та почуттям людини (Яковлева, Кошечкіна 2020: 213), німецькі зводять **Emotion** до синонімічного ряду: “Gefühlsregung, Gemütsbewegung, Erregung” (Wahrig 2012: 297).

Бачимо, що і вітчизняна, і німецька лінгвістика використовують понятійний апарат психології, згідно з яким **емоція** є своєрідним механізмом руху внутрішнього світу (душі) людини.

В пропонованій статті поняття **емоції** уточнюємо через узагальнення аналізованих дефініцій і розглядаємо як психічну реакцію людини або тварини на значущі зовнішні або внутрішні подразники (порівн.: Кириленко 2007: 241).

Виокремлюємо від шести філософських (Декарт 2024) до десяти базових (Ізард 2024), тридцяти міфопоетичних (Романова 2019а: 10), ста чотирьох соціальних (Словник емоцій 2024), двісті восьми теологічних (Романова 2023: 13), двісті двадцяти п'яти духовно-культурних (Помиткін 2012), понад п'ятисот психологічних (Кириленко 2007: 54) емоцій. Останні кваліфікують і за іншими критеріями, зокрема:

- впливом на діяльність (актуальні, неактуальні);
- знаком (позитивні, негативні, нейтральні);
- інтенсивністю і тривалістю (настрій, емоція, афект, пристрасть);
- модальністю (радість, подив, гнів, огида, сором);
- ступенем мобілізації організму (стенічні, астеничні);
- оцінкою а) інтуїтивною (гарні, погані); б) спонтанною (відповідні, невідповідні);
- генезою (первинні, похідні);
- потребою емоційного насичення (альтруїстичні, комунікативні, глоричні, праксичні, пугнічні, романтичні, гностичні, естетичні, гедоністичні, акізитивні) (Кириленко 2007: 14, 44, 49, 54) тощо.

Такий загальний огляд заявлених у розділі дослідницьких проблем, над якими замислюються сучасні психологи й лінгвісти.

Типи емоцій та їхні особливості за Г. Бейєром і А. Бейєр. Спостереження над емпіричним матеріалом показує, що емоції можуть бути згруповані умовно в чотири групи:

- 1) людські (*Rost frißt Eisen, Sorge den Menschen*);
- 2) тваринні (*Je furchtsamer das Tier, je schneller läuft es; Auch im Lamm ist Zorn; Liebe zwingt auch den Esel durch's Feuer*);
- 3) «предметні» (*Der Kessel scheut das Feuer nicht; Papier ist geduldig; Scherben bringen Glück*);
- 4) невизначені (*Kurz trauern ist lang leben; Wo Weh ist, da sind Tränen; Zwang macht bang*) (Beyer, Beyer 1987).

Людські емоції пов'язуємо з людиною (*Menschen*) та її емоційною сферою (*Sorge*), **тваринні** – з тваринами (*Tier, Lamm, Esel*) та їх емоційною сферою (*furchtsamer, Zorn, Liebe*), **«предметні»** – з предметами побуту (*Kessel, Papier, Scherben*), а також із продуктом художньої свідомості, опосередкованим мовленнєвою діяльністю людини (*Tränen machen das Herz leicht*), **невизначені** – з людиною і тва-

риною водночас (*trauern, Weh, Tränen, macht bang*), тобто для їхнього вододілу потрібен додатковий контекст (Приходько 2001: 242).

Природа людських емоцій – дуальна або біологічно-соціальна (Орбан-Лембрик 2004: 108–109). Тваринні емоції поділяємо формально на дві підгрупи: 1) біологічні (дикі особини) (Романова 2019: 131); 2) біологічно-культурно-історичні (свійські особини) (Романова 2018: 175). Предметні емоції, як уже зазначалось, є штучним утворенням: людина пізнає навколишній світ, номінує його об'єкти, привносить у назви свій емоційний та творчий потенціал, що розгортається повною мірою у мовленні та мовленнєвій діяльності. Звідси виходить, що емоції у фольклорній літературі сформувались на стикові природного (біологічного) й штучного (соціального, психологічного, культурно-історичного) компонентів та залежать почасти від позамовних, почасти від мовних чинників.

Окреслюючи парадигму фольклорних емоцій, беремо до уваги лише деякі з-поміж якісних та кількісних характеристик у тому числі модальність та інтенсивність емоційних переживань (Кириленко 2007: 117–120). **Модальність** емоційних переживань «сигналізує про особливості ставлення індивіда до тих чи тих явищ дійсності», **інтенсивність** вказує на силу, відповідно (там само: 118–119).

Семантика **людських** емоцій репрезентує: чужий біль (негативний сенс) *Andrer Leute Schmerzen tun nicht weh*; самотність *Besser allein als in böser Gemein*; інтенсивність а) щастя *Die Dummsten haben das meiste Glück*; б) страху *Sorgen und Bangen vertreibt die Rosen von den Wangen*; ворожість *Die Feindschaft des Weisen ist besser als die Freundschaft des Toren*; печаль *Kummer verzehrt die Leute*; настрої (позитивний/негативний сенс) *Mit Fröhlichen soll man fröhlich sein, mit Traurigen traurig*; материнську любов *Mutterliebe altert nicht*; нерадість *Wer sich nicht freuen kann, ist ein armer Mensch*; емоційний патерн гнів + милість *Zorn ist ein Mann, Sanftmut eine Frau*. Останній визначаємо як комбінацію двох емоцій, що розгортаються одночасно або послідовно в межах семантичного простору прислів'я або приказки, взаємодіють між собою таким чином, що кожна з включених у патерн емоцій впливає на зміст і смисл сусідньої емоції.

За аналізованими емоціями стоїть певний ступінь переживання: сильний (*haben das meiste Glück, Kummer, böse*), помірний (*allein,*

Feindschaft), слабкий (*Schmerzen, fröhlich, traurig, Mutterliebe, Sorgen und Bangen, sich nicht freuen, Zorn*). Очевидним є тісний зв'язок переживань з процесами а) когнітивними (*Dümmsten, Toren, Weisen*), б) фізичними (*vertreibt die Rosen von den Wangen*), а також з етикою (*in böser Gemein, Mit Fröhlichen, mit Traurigen*).

Упадає у вічі колективне й індивідуальне вираження емоцій та їхнє гендерне забарвлення. Колективне вираження емоцій апелює до формул «чужі – свої», «злі – добрі», «розумні – дурні», «божевільні – розважливі», «веселі – сумні», індивідуальне відповідає формулам «можу – не можу», «норма – не норма», «багато – один». Гендерний контраст відображено на тлі інтелекту: емоції мудрого чоловіка домінують над емоціями дурня (*besser als*), функцій: емоції жінки-коханки вважаються мінливими (*veränderlich*), жінки-матері – постійними (*altert nicht*) та статусу: людина, емоційна поведінка якої не відповідає моральним вимогам лінгвоспільноти, стає мірою нечутливості (*armer Mensch*). Тут смисл прислів'я *Die Seele hat kein Geschlecht* втрачає свою значущість, перетворюється на механічну складову людини як біологічної істоти, тотожний рівню розвитку художньої свідомості й поетичного мислення.

Тваринні емоції, як уже зазначалось, поділяються на дві групи: природні та комбіновані. Природні емоції пов'язані з любов'ю *Aus Liebe frißt der Wolf das Schaf*; недовірою *Dem Raben auf dem Dach und dem Fuchs vor der Tür ist nicht zu trauen*; нерадістю *Die Maus in der Falle freut kein Speck*; боязню *Nachteule scheuen das Licht*; терпінням *Nur Geduld, sagte der Wolf zum Esel*; помстою *Rache ist süß, sagte die Schlange*; себелюбством *Was sich liebt, das neckt sich, sagte die Katze zur Maus und fraß sie*; мовчанням *Wenn die Gänse schnattern, schweigt die Nachtigall*; інтенсивністю інтересу *Zu große Neugier treibt den Vogel in die Schlinge*; комбіновані – із заперечення а) справедливості *Barmherzigkeit gegen die Wölfe ist Unrecht gegen die Schafe*, б) страху *Ein nasser Pudel scheut das Wasser nicht*, в) спокою *Ein unruhiges Schwein wird nicht fett*; д) довіри *Hofhunden ist nicht zu trauen*, протиставленням *Sanftes Gänschen, böse Gans* та граничною інтенсивністю: (гордість) *Der Hund ist daheim am stolzesten*, (лють) *Vor seiner Hütte ist der Hund am wütendsten*, (любов) *Wer den Hund füttert, dem leckt er die Hände*.

За ознакою інтенсивності переживання тваринні емоції диференціюємо на сильні й слабкі.

Сильне переживання у диких тварин еквівалентне нерадісті (*freut kein*), інтересу (*Zu große Neugier*), помсті (*Rache*), у свійських – гордості (*am stolzesten*) та люті (*am wütendsten*), слабе переживання у диких тварин апелює до любові (*Liebe*), недовіри (*nicht trauen*), боязні (*scheuen*), терпіння (*Geduld*), себелюбства (*sich liebt*), мовчання (*schweigt*), свійських – несправедливості (*Unrecht*), нестраху (*scheut nicht*), неспокою (*unruhiges*), недовіри (*nicht trauen*), лагідності (*Sanftes*), злості (*böse*), любові (*leckt die Hände*). Зазначені емоційні переживання притаманні самцям (*Wolf, Raben, Fuchs*), самкам (*Maus, Schlange*) в однині та множині (*Wölfe, Hofhunden* (ч. р.), *Nachteule* (ж. р.)), а також середньому роду в однині (*Schwein, Gänschen*).

До «предметних» емоцій належать: горе *Das A b c macht das meiste Weh*; несором *Fragen ist keine Schande*; недовіра *Einem frommen Mantel ist nicht zu trauen*; нещастя *Geld macht nicht glücklich*; сум *Goldliebe macht das Leben trübe*; неспокій *Großes Haus, große Unruhe*; сумнів *Heute ist heute; morgen ist ein unsicherer Tag*; терпіння *Papier ist geduldig*; страх *Reichtum macht Sorgen*; біль *Was einem schmerzt, davon redet man gern*; несправедливість *Was heute Unrecht ist, kann morgen Recht sein*; любов *Was reif ist, das fault gern*; мовчання *Wo Pflicht ist zu sprechen, ist Schweigen Verbrechen*. Силу вияву цих емоцій визначаємо як сильну (*das meiste Weh, keine Schande*) помірну (*Unruhe*) та слабу (*nicht trauen, nicht glücklich, trübe, unsicherer, geduldig, Sorgen, schmerzt, Unrecht, gern, Schweigen*). Сильні переживання – горе й несором – зумовлені мовою (*Abc, Fragen*), помірні – неспокій – параметрами будівлі (*Großes Haus*), слабкі – недовіра, нещастя, сум, сумнів, терпіння, страх, несправедливість, любов, мовчання – релігією (*frommen Mantel*), статками (*Geld, Reichtum*), ставленням до благородних металів (*Goldliebe*), часом (*morgen*), матеріалом зі спеціальними домішками (*Papier*), анонімним а) об'єктом (*Was*), б) місцем (*Wo*).

На тлі людських і тваринних емоцій, «предметні» емоції еквівалентні фізичній дії (*macht, macht nicht*) та матеріальному існуванню (*ist*). Перехід між матеріальним і ідеальним планами забезпечують модальність і пасивний суб'єкт (*ist nicht zu, ist zu*). Механізмами появи «предметних» емоцій слугують:

– метонімія (роздратування) *Ärger verdirbt die Schönheit*; (вдячність) *Dankbarkeit zielt allezeit*; (гордість) *Der Hochmut ist der Bruder des Stolzes*; (незлостивість) *Ein arg-*

loses Herz wird leicht betrogen; (страх) **Furcht** sieht überall Gespenster; (терпіння) **Geduld** überwindet alles;

– метафора (недовіра) **Argwohn** ist blind; дружба *Beim Gelde hört die Freundschaft auf*; (омана) *Butter im Munde, Schwerter im Herzen*; (горе) *Die Zeit heilt alles Leid*; (себелюбство) **Eigenliebe** macht die Augen trübe; (тривога) *Großes Haus, große Unruhe*; (сміливість) **Mut** macht alles gut; (кохання) *Von der Liebe allein kann man nicht leben*; (радість) *Wiedersehen macht Freude*;

– порівняння (каяття) *Besser früh bedacht als spät bereut*; гнів *Besser karg als arg*; (несправедливість) *Besser mit Recht anklagen als mit Unrecht argwöhnen*; (кохання) *Besser wenig mit Liebe als viel mit Fäusten*; (агресія) *Ein böses Maul ist schärfer als ein Schwert*; (несором) *Fallen ist keine Schande, aber nicht wieder aufstehen*; (ворожість) *Die Feindschaft des Weisen ist besser als die Freundschaft des Toren*; (провина) *Einmal ertappt ist hundertmal schuldig*; (надія) *Je dürrer die Zeit, je grüner die Hoffnung*; (радість) *Je mehr Narren, je mehr Gelächter*; (жах) *Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende*; (презирство) **Verachtung** ist schlimmer als Haß; (горе) **Verdoppelte Leiden** sind doppelt schwer; (страждання) *Wer neidet, der leidet*; щастя *Wo einer weise ist, sind zwei glücklich*; (спокій) *Wo Verdacht einkehrt, nimmt die Ruhe Abschied*;

– повтор (успіх/неуспіх) **Erfolg** verbindet, **Mißerfolg** trennt; (радість) *Geteilte Freude ist doppelte Freude*; помста *Zur Rache sei langsam, zur Tugend schnell*;

– повтор + порівняння (жах) *Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende*;

– повтор + епітети (сором) *Wo Furcht ist, da ist auch Ehre, wo Ehre ist, da ist auch Scham, wo aber keine Ehre ist, da ist eitel Schande*;

– рима (журба) *Beim Trinken und Essen wird der Kummer vergessen*; (насолада) *Der eine hat den Genuß, der andere den Verdruß*; (горе) *Die Zeit heilt alles Leid*; (довіра) *Einem trauen ist genug, keinem trauen ist nicht klug*; (ненависть) **Haß** entsteht, wenn Liebe vergeht; (надія + мужність) **Hoffnung und Mut** sind allzeit gut; (лють) *In der Wut tut niemand gut*; лихо *Langes Abendbrot macht dem Magen große Not*; (горе + страх) *Rechten und Borgen macht Kummer und Sorgen*; (душевний біль) *Was herzt, das schmerzt*; (радість) *Wer am Tage Gutes tut, hat am Abend frohen Mut*;

– оксиморон (зловтіха) **Schadenfroh** löscht keinen Brand;

– гра слів (смуток) *Aus trauen wird oft trauern*;

– антитеза (радість) *Ein weiser Mann lüchelt, ein Narr lacht*; (невдячність) *Wer alle grüßt, dem dankt niemand*; (мука) *Wer andere quält, schläft selbst nicht gut*; (щастя) *Wer sein Glück nicht sucht, der versäumt es*; (зневіра) *Wer verzagt ist in der Jugend, verzweifelt im Alter*; (злоба) *Wo Bosheit lacht, muß Tugend weinen*; (зздрість) *Wo das Glück einkehrt, da klopft auch der Neid an*; (мовчання) *Wo die Augen sprechen, kann die Zunge schweigen*; (надія) *Wo die Hoffnung aufhört, fängt die Furcht an*.

Предметні емоції побудовано на поетичних образах. Останні збігаються з певним фрагментом знань людини про навколишній світ (Белєхова 2018: 53). Мовну форму поетичного образу номінують терміном *словесний поетичний образ* (Белєхова 2002: 3). Словесний поетичний образ є тернарним конструктом, що включає в себе передконцептуальний, концептуальний і вербальний компоненти (там само: 17). Передконцептуальний компонент є **сміслом** образу, інформаційною схемою «про фізичний чи емоційний досвід людини, про структурні елементи й базову логіку», концептуальний компонент відображає узагальнений **зміст** образу, «структурований концептуальними схемами», змодельованими «на основі концептуальної метафори, метонімії та оксиморону» (там само: 18), вербальна сторона «є словесним втіленням **семантичних ознак** різного ступеня абстрагування, що містяться в компонентах певних образів» (Лабенська 2019: 9) (виділено нами. – Н. Р.).

Аналіз словесних поетичних образів емоцій етносу може бути й повинен стати перспективою подальших досліджень.

Говорячи про інтенсивність емоційних переживань предметних емоцій, зауважимо, що її сила формально еквівалентна силі аналогічного переживання, розподілена між сильним, помірним і слабим полюсами. У цьому контексті сильними є такі емоції, як-от: терпіння (*Geduld*), горе (*Leid, Leiden*), тривога (*Unruhe*), сміливість (*Mut*), несором (*keine Schande*), провина (*schuldig*), радість (*Freude, Gelächter, lacht*), жах (*Schrecken*), помста (*Rache*), недовіра (*keinem trauen*), ненависть (*Haß*), лють (*Wut*), злоба (*Bosheit*), надія + мужність (*Hoffnung und Mut*). Помірними емоціями і їхніми варіантами вважаємо: каюття (*bereut*), гнів (*arg*), несправедливість (*Unrecht*), кохання (*Liebe*), агресію (*böses*), ворожість (*Feindschaft*), презирство (*Verachtung*), щастя (*glücklich*), нещастя (*Not*). Реєстр слабих емоцій формують: роздратування

(*Ärger*), вдячність (*Dankbarkeit*), невдячність (*dankt niemand*), гордість (*Stolzes*), незлостивість (*argloses Herz*), страх (*Furcht, Angst*), недовіра (*Argwohn*), дружба (*Freundschaft*), омана (*Schwerter im Herzen*), себелюбство (*Eigenliebe*), радість (*Freude, frohen Mut, lächelt, Lustige*), надія (*Hoffnung*), страждання (*leidet*), спокій (*Ruhe*), успіх (*Erfolg*), неуспіх (*Mißerfolg*), сором (*Scham, Schande*), журба (*Kummer*), насолода (*Genuß*), довіра (*trauen*), кохання (*Liebe*), душевний біль (*schmerzt*), зловтіха (*Schadenfroh*), смуток (*trauern, trübe*), мука (*quält*), щастя (*Glück*), зневіра (*verzweifelt*), заздрість (*Neid*), мовчання (*Zunge schweigen*), горе + страх (*Kummer und Sorgen*).

З-поміж наведених емоцій виділяємо близько двох десятків семантичних різновидів, що мають паралельне емоційне переживання (табл. 1). Йдеться про варіант емоції любові – кохання, емоцію радості і її варіант щастя, емоцію недовіри, емоцію горя і її варіанти – страждання, душевний біль, смуток, журба, мука, емоцію страху і її варіанти – тривога, боязнь, переляк, жах, емоцію гніву і її варіант – лють.

Таблиця 1

Матриця інтенсивності вияву предметних емоцій у німецьких прислів'ях і приказках за Г. Бейсром, А. Бейср

Назва емоції	Інтенсивність емоційного переживання		
	Сильна	Помірна	Слаба
Кохання	-	+	+
Радість	+	-	+
Щастя	-	+	+
Недовіра	+	-	+
Горе	+	-	+
Страждання	-	-	+
Душевний біль	-	-	+
Смуток	-	-	+
Журба	-	-	+
Мука	-	-	+
Страх	-	-	+
Тривога	-	-	+
Боязнь	-	-	+
Переляк	+	-	-
Жах	+	-	-
Гнів	-	-	+
Лють	+	-	-

Дані таблиці 1 переконують, що слабе емоційне переживання є найбільш презентабельним і розлогим. Вилучаємо лише варіанти емоцій страху – переляк, жах та гніву – лють.

Кількісну асиметрію між слабим і сильним емоційним переживанням нівелюють почасти емоції радості й недовіри, що пояснюємо інтелектуальними здібностями людини.

Загалом, на силу вияву емоційного переживання предметних емоцій впливають когнітивні процеси, економічні чинники, соціально-психологічний клімат, можливість задоволення потреб і інтересів індивіда та здоров'я органів зовнішнього чуття (зір).

Семантика невизначених емоцій інформує про душевний біль *Auf Scherz folgt Schmerz*; сумнів *Bei Hoffnung ist immer Zweifel*; немовчання *Die Not kann nicht schweigen*; агресію *Es fechten nicht alle, die viel drohen*; нерадість *Es ist nicht zum Lachen, wenn einer vom Turm fällt*; задоволення *Kurz und gut ist angenehm*; нетерпіння *Ungeduld hilft dem Übel nicht ab*; сум *Wer alle tage Kuchen isst, sehnt sich nach Brot*; неспокій *Wer andere plagt, hat selbst keine Ruhe*; боязнь *Wer Angst hat, ist leicht zu fangen*; образу *Wer einen beleidigt, droht vielen*; провину *Wer läuft, hat schuld*; страждання *Wer neidet, der leidet*; любов *Wer Liebe stiehlt, ist kein Dieb*; не ненависть *Wer nicht hassen kann, kann auch nicht lieben*; радість *Wer zuletzt lacht, lacht am besten*; гнів *Wo der Zorn einkehrt, muß der Verstand ausziehen*; співчуття *Wo Mitleid ist, da ist auch Hilfe*.

Інтенсивність емоційних переживань невизначених емоцій лежить у двох площинах: сильній і слабій. Сильне емоційне переживання характерне для емоції неспокою (*keine Ruhe*), слабе – для емоцій: душевний біль (*Schmerz*), сумнів (*Zweifel*), немовчання (*nicht schweigen*), агресія (*drohen*), нерадість (*nicht zum Lachen*), задоволення (*angenehm*), нетерпіння (*Ungeduld*), сум (*sehnt sich nach*), боязнь (*Angst hat*), образа (*beleidigt*), провину (*hat schuld*), страждання (*leidet*), любов (*Liebe*), не ненависть (*nicht hassen*), радість (*lacht*), гнів (*Zorn*), співчуття (*Mitleid*).

Висновки. Розгляд проблеми емоціології німецьких прислів'їв і приказок дає змогу зробити такі висновки:

1. Емоція є складним і багатогранним психічним явищем, що корелює з предметною або комунікативною ситуацією. Наукове визначення емоції зумовлене предметом вивчення, методологічною базою, традиціями.

2. Синтезоване уявлення про емоцію представлено з позиції психології та лінгвістики двох неспоріднених мовних культур – української та німецької.

3. Виокремлено людські, тваринні, предметні й невизначені емоції. Парадигми цих

типів емоцій асиметричні за своєю кількістю та якістю (семантикою). Домінують предметні емоції. Механізми формування предметних емоцій – метонімія, метафора, порівняння, повтор і його комбінації: повтор + порівняння, повтор + епітети, оксиморон, гра слів, антитеза, рима – свідчать про стилістичні прийоми із експресивними елементами.

4. Кожну з-поміж аналізованих емоцій переживають індивідуально або колективно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бродовська В. Й., Патрик І. П., Яблонко В. Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 224 с.
2. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2002. 36 с.
3. Белехова Л. І. Різномасштабне дослідження поетичного мовлення. Херсон: Айлант, 2018. 184 с.
4. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць: На матеріалі німецької мови. Київ: Видавничий центр КДЛУ, 2000. 256 с.
5. Декарт Р. Пристрасті душі. URL: http://ni.biz.ua/18/18_2/18_29871_rene-dekart-strasti-dushi.html#google_vignette (дата звернення: 21.04.2024).
6. Ізард К. Базові емоції по Ізарду URL: <https://eq-ap.com/2022/05/30/%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BF%D0%BE-%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B4%D1%83/> (дата звернення: 21.04.2024).
7. Капітан Т. Специфіка вживання прислів'їв та приказок в українській та німецькій мовах. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2016. Вип. 146. С. 226–230.
8. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
9. Корнева Л. Традиції етносу в українських прислів'ях про сім'ю. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2016. Вип. 34. С. 220–234.
10. Лабенська Є. О. Образність природних стихій у сучасному англійському поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Херсон, 2019. 20 с.
11. Ольхович-Новосадюк М. М. Концептосфера РАДІСТЬ у пареміях англійської, української та польської мов. URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-NS2020-230VIII38-10> (дата звернення: 21.04.2024)
12. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2004. 576 с.
13. Помиткін Е. О. Емоційно-почуттєва взаємодія педагога з учнем як ознака духовної культури. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 2. С. 26–30.
14. Приходько Г. І. Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові. Запоріжжя: ЗДУ, 2001. 362 с.
15. Прокопович Л. В. Культура спілкування в українських народних прислів'ях. Одеса: Екологія, 2018. 21 с.
16. Романова Н. Свійські тварини в німецьких пареміях. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. Вип. 9. С. 174–181.

17. Романова Н. В. Дикі тварини-фаворити в німецьких прислів'ях: семантичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2019. Вип. 36. С. 128–132.
18. Романова Н. В. Емоції у німецькомовних біблійних текстах Старого Заповіту. Херсон: Айлант, 2019а. 284 с.
19. Романова Н. В. Емоції у німецькомовних текстах Євангелій. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 302 с.
20. Романова Н. В. Семантичний розвиток емотивної лексики німецької мови VIII – початку XXI століть: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2015. 32 с.
21. Романова Н. В. Семантичний та енергетичний аспекти емоцій (на німецькомовному паремістичному матеріалі). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. Вип. 48. С. 140–145.
22. Словник емоцій. URL: <https://eq-ap.com/dictionary-of-emotions-ua/> (дата звернення: 21.04.2024).
23. Шадських Ю. Г., Піча В. М. Психологія: Короткий навчальний словник: терміни і поняття. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 276 с.
24. Яковлева А. М., Кошечкіна Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків: Навчальна література, 2020. 672 с.
25. Beyer H., Beyer A. Sprichwörterlexikon. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1987. 392 S.
26. Wahrig. Wörterbuch der deutschen Sprache. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2012. 1152 S.
27. Wengel A. Emotionen. URL: https://www.planet-wissen.de/gesellschaft/psychologie/emotionen_wegweiser_durchs_leben/index.html (accessed 21 April 2024).

REFERENCES:

1. Brodovska, V. Y., Patryk, I. P., Yablonko, V. Ya. (2005). Tlumachnyi slovnyk psykholohichnykh terminiv v ukrainskii movi [Explanatory dictionary of psychological terms in the Ukrainian language]. Kyiv: VD "Professional", 224 p. [in Ukrainian].
2. Bieliekhova, L. I. (2002). Obraznyi prostir amerykanskoj poezii: lnhvokohnityvnyi aspekt [Image Space of American Poetry: Cognitive Perspective]: (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv. 36 p. [in Ukrainian].
3. Bieliekhova, L. I. (2018). Rізnomashtabne doslidzhennia poetychnoho movlennia [A multifaceted study of poetic speech]. Kherson: Ailant, 184 p. [in Ukrainian].
4. Hamziuk, M. V. (2000). Emotyvnyi component znachennia u protsesi stvorennia frazeolohichnykh odynyts: Na materiali nimetskoj movy [The emotional component of meaning in the process of creating phraseological units: On the material of the German language]. Kyiv: Vydavnychiy tsentr KDLU, 256 p. [in Ukrainian].
5. Dekart, R. (2024). Prystrasti dushi [Evil souls]. URL: http://ni.biz.ua/18/18_2/18_29871_rene-dekart-strasti-dushi.html#google_vignette (accessed 21 April 2024) [in Ukrainian].
6. Izard, K. (2024). Bazovi emotsii po Izardu [Basic emotions according to Izard]. URL: <https://eq-ap.com/2022/05/30/%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BF%D0%BE-%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B4%D1%83/> (accessed 24 April 2024) [in Ukrainian].
7. Kapitan, T. (2016). Spetsifika vzhivannia prysliviv ta prykazok v ukrainskii ta nimetskii movakh [The specifics

- of the use of proverbs and sayings in the Ukrainian and German languages]. *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky*, 146, 226–230 [in Ukrainian].
8. Kyrylenko, T. S. (2007). *Psykholohiia: emotsiina sfera osobystosti* [Psychology: emotional sphere of personality]. Kyiv: Lybid, 256 p. [in Ukrainian].
  9. Korneva, L. (2016). *Tradytsii etnosu v ukrainskykh prysliviakh pro simiu* [Ethnic traditions in Ukrainian family proverbs]. *Humsnitarna osvita v tekhnichnykh navchaknykh vyschykh zakladakh*, 34, 220–234 [in Ukrainian].
  10. Labenska, Ye. O. (2019). *Obraznist pryrodnykh stykhii u suchasnomu anhlovomnomu poetychnomu dyskursi: kohnityvno-semiotychnyi aspekt* [Imagery of natural elements in modern English-language poetic discourse: cognitive-semiotic aspect]: (Extended abstract of Candidate's thesis). Kherson. 20 p. [in Ukrainian].
  11. Olkhobych-Novosadiuk, M. M. (2024). *Kontseptosfera RADIST u paremiakh anhliiskoi, ukrainskoi ta polskoi mov* [The concept sphere of JOY in paremies of English, Ukrainian and Polish languages]. URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-230VIII38-10> (accessed 21 April 2024) [in Ukrainian].
  12. Orban-Lewmbryk, L. E. (2004). *Sotsialna psykholohiia: U 2 kn. Kn. 1: Sotsialna psykholohiia osobystosti I spilkuвання* [Social psychology: In 2 books. Book 1: Social psychology of personality and communication]. Kyiv: Lybid, 576 p. [in Ukrainian].
  13. Pomytkin, Ye. O. (2012). *Emotsiino-pochuttieva vzaiemodiia pedahoha z uchnem iak oznaka dukhovnoi kultury* [Emotional and sensory interaction of a teacher with a student as a sign of spiritual culture]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 2, 26–30 [in Ukrainian].
  14. Prykhodko, H. I. (2001). *Sposby vyrazhennia otsinky v suchasni anhliiskii movi* [Ways of expressing evaluation in modern English]. Zaporizhzhia: ZDU, 362 p. [in Ukrainian].
  15. Prokopovych, L. V. (2018). *Kultura spilkuвання v ukrainskykh narodnykh prysliviakh* [Culture of communication in Ukrainian folk proverbs]. Odesa: Ekolohiia, 21 p. [in Ukrainian].
  16. Romanova, N. (2018). *Sviiski tvaryny v nimetskykh paremiakh* [Domestic animals in German paremias]. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*, 9, 174–181 [in Ukrainian].
  17. Romanova, N. V. (2019). *Dyki tvaryny-fravyoty v nimetskykh prysliviakh: semantychnyi aspekt* [Favorite wild animals in German proverbs: a semantic aspect]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya "Linhvistyka"*, 36, 128–132 [in Ukrainian].
  18. Romanova, N. V. (2019a). *Emotsii u nimetskomovnykh bibliinykh tekstakh Staroho Zapovitu* [Emotions in the German-language biblical texts of the Old Testament]. Kherson: Ailant, 284 p. [in Ukrainian].
  19. Romanova, N. V. (2023). *Emotsii u nimetskomovnykh tekstakh Yevanhelii* [Emotions in the German-language texts of the Gospels]. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 302 p. [in Ukrainian].
  20. Romanova, N. V. (2015). *Semantychnyi rozvytok emotyvnoi leksyky nimetskoï movy VIII – pochatku XXI stolit* [Semantic development of the German emotive vocabulary of the VIII – early XXI centuries]: (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv. 32 p. [in Ukrainian].
  21. Romanova, N. V. (2009). *Semantychnyi ta enerhetychnyi aspekty emitsii (na nimetskomovnomy paremistychnomu materialii)* [Semantic and energetic aspects of emotions (on German-language paremistic material)]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 48, 140–145 [in Ukrainian].
  22. *Slovnnyk emotsii* [Dictionary of emotions]. URL: <https://eq-ap.com/dictionary-of-emotions-ua/> (accessed 21 April 2024) [in Ukrainian].
  23. Shadskykh, Yu. H., Picha, V. M. (2008). *Psykholohiia: Korotkyi navchalnyi slovnnyk: terminy I poniattia* [Psychology: Short educational dictionary: terms and concepts]. Lviv: "Mahnoliia 2006", 276 p. [in Ukrainian].
  24. Yakovleva, A. M., Koshechkina, T. M. (2020). *Suchasnyi tлумachnyi slovnnyk ukrainskoi movy* [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: Navchalna literatura, 672 p. [in Ukrainian].
  25. Beyer, H., Beyer, A. (1987). *Sprichwörterlexikon*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 392 S. [in German].
  26. Wahrig. (2012). *Wörterbuch der deutschen Sprache*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1152 S. [in German].
  28. Wengel, A. (2024). *Emotionen*. URL: https://www.planetwissen.de/gesellschaft/psychologie/emotionen_wegweiser_durchs_leben/index.html (accessed 21 April 2024) [in German].

СЕКЦІЯ 2 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

UDC 81'25:82.091

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2024-1-4>

IMAGOLOGICAL ASPECT OF RE-CREATING LITERARY IMAGES IN TRANSLATION

Rebrii Oleksandra Oleksandrivna,

PhD student at Mykola Lukash Translation Studies Department

V. N. Karazin Kharkiv National University,

Assistant teacher at the Department of Languages and Literatures
of the Far East and South-East Asia

*Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

alex.rebrii@gmail.com

orcid.org/0009-0006-1581-9483

The article is dedicated to the imagological aspect of recreating literary images in translation. Literary image is understood as an object creatively reproduced in a belles-lettres text as a result of the reality assimilation by the author. This definition implies that any image is always rooted in reality and consequently in some particular culture. It would be logical to assume that the underlying culture for an image is that of an author, but we should also remember that though created by the author, literary images can portray representatives of cultures alien to him or her. In either case the formation and functioning of all literary images are always subject to ethnic stereotypes, either 'internal', i.e. concerning the representatives of the same culture as the author, or 'external' – concerning the representatives of some other, and thus alien, culture. The importance of belles-lettres literature as a regulator of social life and behavior leads to the fact that literary images turn into a public opinion instrument whose importance should not be underestimated. This fact explains the development of imagology – a new discipline dealing with formation and functioning of images in literary discourse. In its history, Imagology has come a long way: from a comparative analysis theory to a full-fledged branch of philology equally related to its main components: literary studies, linguistics and translation studies. The literary aspect of imagology deals with the genesis and aesthetics of a literary image. The linguistic aspect of imagology is responsible for the selection and arrangement of linguistic and stylistic means of a literary image embodiment. Finally, translational aspect of imagology sheds light on the translator's strategies for rendering a literary image in a new and alien linguistic and cultural environment. According to the functionalist approach, the translator's actions are guided by his or her willingness to adapt a literary image for the target audience proceeding from their cultural norms and values.

Key words: *imagology, linguistics, literary image, literary studies, translation studies, stylistic means.*

ІМАГОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВІДТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ПЕРЕКЛАДІ

Ребрій Олександра Олександрівна,

аспірантка кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

асистент кафедри мов та літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

Навчально-науковий інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

alex.rebrii@gmail.com

orcid.org/0009-0006-1581-9483

Статтю присвячено імагологічному аспекту відтворення художнього образу в перекладі. Художній образ розуміється як об'єкт, творчо відтворений в художньому тексті внаслідок засвоєння дійсності автором. Це визначення передбачає, що кожен художній образ завжди укорінений у дійсності і, відповідно, в певній культурі. Було би логічним припустити, що культура, яка перебуває в основі художнього образу, є авторською, але водночас варто пам'ятати, що, хоча і створені автором, художні образи можуть відтворювати представників чужих йому культур. В будь-якому випадку, формування та функціонування художніх образів завжди відбувається

під впливом етнічних стереотипів, або «внутрішніх», тобто таких, що стосуються представників однієї з автором культури, або «зовнішніх», тобто таких, що стосуються представників інших, а отже чужих, культур. Важливість художньої літератури як регулятора соціального життя та поведінки визначає той факт, що роль художніх образів як інструменту громадської думки важко переоцінити. Він і пояснює становлення імагології – нової дисципліни, що має справу з формуванням та функціонуванням художніх образів в художньому розділі філології співвідносного з її трьома провідними відгалуженнями: літературознавством, мовознавством і перекладознавством. Літературознавчий аспект імагології вивчає генезис та естетику художнього образу. Мовознавчий аспект імагології вивчає відбір та організацію мовних та стилістичних засобів втілення художнього образу. Врешті-решт, перекладознавчий аспект імагології вивчає стратегії перекладача задля відтворення художнього образу в новому і чужому мовному і культурному середовищі. У відповідності до функційного підходу, дії перекладача скеровуються прагненням адаптувати художній образ для цільової аудиторії, виходячи з її культурних норм і цінностей.

Ключові слова: імагологія, літературознавство, мовознавство, перекладознавство, стилістичний засіб, художній образ.

1. Introduction. Today, translation studies is a dynamic philological discipline that is being developed on the foundation of two major principles of the Humanities: interdisciplinarity and polyparadigmatism. Initially conceived as a synthetic branch based on the methodological foundation of linguistics and literary studies, modern translation studies maintains the trend of attracting to its orbit new and prospective theories capable to shed more light on such an ancient and fundamental human activity as translation. One of those is imagology whose name comes from combining the Latin root morpheme *imago* (“image”, “picture”) with the Greek one *logos* (“word”, “thought”) and thus indicates that it is engaged in studying images, or, to be more precise, literary ones. The current research’s **topicality** is determined by the need to write imagology into the coordinate grid of the modern translation studies as a valuable theoretical and methodological instrument for investigating the specifics of recreating literary images in a new and alien linguistic and cultural environment. Consequently, the **aim** of the research is twofold: firstly, to determine how imagology distributes its interests among the three major branches of philology – literary studies, linguistics and translation studies; and secondly, to investigate how the provisions of imagology can guide the translator’s actions in determining the strategies, methods and means of reproducing literary images in translation.

The **object** of research is historical, theoretical and methodological aspects of imagology and its **subject** is their translational application in regard to re-creating literary images of distant cultures in target texts.

2. Definition of imagology, its historical and scientific background. Manfred Beller and Joep Leerssen describe imagology as a “critical analysis of national stereotypes in literature (and in other forms of cultural representation)” (Beller,

Leerssen, 2007: xiii). This laconic definition is supplemented by two important clarifications. The first refers to the fact that imagology applies to “research in the field of our mental images of the Other and of ourselves” (ibid.). The second adds that “imagology is not a form of sociology; it aims to understand a discourse rather than a society” taking into account that “literary works unambiguously demonstrate that national characterizations are commonplace and hearsay rather than empirical observation or statements of fact” (ibid.). The researchers in fact confirm that the abovementioned stereotypes are embodied in culture-bound images that can be of different ontology. Beller further specifies that images are layered and multi-medium, in addition to literature they “can also be found in paintings and caricatures, they are projected optically, perceived in their outward appearance and also defined metaphorically, but the most important sphere of origin of all national-typological fictions are the mental imaginations, ideas and *Vorstellungsbilder*” (Beller, 2007: 3–4). If we try and reformulate these observations in terms customary for the Ukrainian philological tradition we come to the conclusion that literary (artistic) images that are studied by imagology are formed in the author’s mind as stereotypically-colored mental representations (concepts) and then verbalized on the pages of belles-lettres works. When the reader processes a literary text (s)he performs the opposite actions: decoding the image depicted by the author leads to the formation of their own mental representation but this time with the involvement of their own national stereotypes. As a result, this new target image will never be identical to the author’s (source) one in terms of both creation and reception.

We find several detailed definitions of imagology by Ukrainian authors. In particular, Yuriy Kovaliv states that “imagology is a branch of comparative literary studies that is focused on

the functioning of artistic images and systems of images in different types of relations (*I – the Other, one's own – alien*), their genesis, role and place in the history of the national and world literatures, connections to social reality” (Kovaliv, 2007: 412). In addition to specifying imagology's research object (one's own and alien images), this definition clarifies its subject (genesis and functions of images), which makes it methodologically accurate and attractive.

Another Ukrainian specialist in the field of image studies is Dmytro Nalyvajko, who accentuates its interdisciplinary status: “According to its character and structure, imagology is an interdisciplinary branch; in addition to literature researchers, it attracts anthropologists and ethnologists, historians of mentalities and historians of ideas, psychologists, etc. Literary imagology exists not separately but in connection and in cooperation with the mentioned fields” (Nalyvajko, 2009: 69). In our mind, two more disciplines are to be added to this impressive list of imagology's contributors – linguistics and translation studies.

How are the imagological “duties” distributed among the three branches of philology? From the literary studies standpoint, imagology is part of comparative literary studies for which “of special importance are national and cultural identities that can be united into ethnocultural identity”, and “due to exposing our own ethnocultural identity we can understand who we are in the modern world and by discovering this culture anew we discover anew ourselves, our authentic ‘I’” (Nalyvajko, 2020: 19)

According to Iryna Pupurs, “for the last few decades the vector of literary studies has been more and more pointed towards studying intercultural relations. It has led to the situation when contemporary literary studies cannot factually do without the components of terminology of literary imagology and imagological method takes a prominent position in it” (Pupurs, 2020: 59). And within this method, special attention is given to “the issues of the Other (Alien), their relations to one's Own (native) and the image of one's ‘I’”, together with “the issues of an ethnocultural myth, image-mirage, cliché, stereotype, imagema, national character, image of a foreigner, otherness, imagoposition, imagoperception, etc.” (ibid.).

Thus, in its literary dimension, imagology is predominantly understood as a category of a literary image and the object of its study, according to Vasyl Budnyj and Mykola

Il'nyts'kyj, is “literary ethnoimage” understood by these scholars as “a literary image that constructs not only individual traits but also ethnic (national) identity of depicted personages, landscapes or historic past, presenting their certain characteristics as typical for a certain country and peculiar of the whole nation (Budnyj, Il'nyts'kyj, 2008: 251).

3. Imagology and Mo Yan's magic realism.

One of the important literary avenues of imagology is a postcolonial one, connected with a grotesque portrayal of the images (both individual and collective such as, for instance, “the image of China” and “the image of a Chinese”) of many unfortunate nations in the literatures of their colonizers. The paradox of the postcolonial period in the history of many formerly oppressed nations is in their inability to overcome the postcolonial trauma: trying to separate themselves from their former colonizers, the former colonized still imitate them in different aspects of their social and private lives realizing at the same time the futility of their aspirations. This paradox is among the major motifs of all postcolonial literature. Modern China's dreams of the world hegemony are not just an echo of the ancient imperial grandeur but also a reaction to not-so-ancient colonial past. Though formally China never was a colony of any European country, it in fact remained under control of the then global corporations of the British, French or German origin. China's relations with Japan that caused so much harm to the inhabitants of the Celestial Empire in the period around the two world wars are still rather tense.

Intentional concentration on uncivilizedness of the conquered, their imperfection or even inherent vice was aimed at justifying the attempts to erase their cultures. That is why one of the tasks of comparative literary studies is “to undermine and undo the definitive tendency of the dominant to appropriate the emergent” (Spivak, 2003: 100). This claim concerns not only the cultures of the colonized nations in a broad sense, but also their literatures in a narrow sense together with the principles of their research. It results in the elaboration of the so called postcolonial literary canon among the distinctive features of which are the following: excessive politicization that is revealed in the protest against the imperial culture and its stereotypes; decentralization that is revealed in the refusal from the traditional model “center-periphery” in relations with other countries and cultures, and in the call to cultural plurality and multiculturalism; rejection of the standards of the European and American literary canons that is embodied in a pluralistic

worldview, popularization of literary hybridity, refusal from simplification and standardization of cultural forms, etc.; distinctive psychologism within which the writers demonstrate internal dramas of their characters, who were traumatized by the complex of national inferiority, the feeling of guilt before their country, nostalgia or hatred towards the occupants (Budnyj, Il'nyts'kyj, 2008: 228–229).

An attentive reader will find the features of this canon in the works by the outstanding Chinese writer, Nobel Prize laureate Mo Yan whose creative method is often described as “magic realism”. As Tetiana Konovalenko writes, “in its postcolonial period the literature of magic realism fosters the changes in cultural hierarchy imposed by the colonizers and these changes happen due the re-evaluation of alternative, non-western systems of thinking, representing them as those correcting and supplementing the dominant worldview. This literature teaches us that science and rationalism alone cannot adequately represent humankind’s vast experience” (Konovalenko, 2016: 128).

Anne Hegerfeldt, in her turn, emphasizes the existence of the special – postcolonial – interpretation of magic realism, “according to which the mode’s characteristic fusion of realistic and fantastic elements originates in the material reality not only of Latin America, but of the postcolonial situation *per se*, which is likewise characterized by the co-existence of irreconcilable opposites, i.e. a dominant rational-scientific ‘Western’ and a marginalized mythical ‘native’ worldview” (Hegerfeldt, 2002: 63).

Taking into account the imagological angle of our own research, we raise the following question: how do postcolonial canon and magic realism determine the systems of images in Mo Yan’s works? In response to this question, we can propose some considerations as a result of studying the images of the author’s most renowned novel “Red Sorghum”:

- the author depicts an exotic image of China where some cultural norms, traditions and habits may look unattractive or even repulsive in the eyes of Western readers. In particular, due to this reason, the novel was for some time banned for publishing as the one projecting China’s negative image;

- the author intends to convey the idea that China despite being formally or factually colonized by Western or Eastern oppressors managed to preserve its cultural identity;

- the author not only supports different stereotypes about China as a symbol of South-

Eastern macro-culture, but also underlines and augments them thus creating his own orientalism opposing traditional Western one;

- the author often resorts to figurative and symbolic linguistic means, for instance the literal translation of the novel is 红高粱家族 – “Native land, family or tribe of red sorghum” as sorghum stands as a symbol of a family business uniting several generations and its color – red – symbolizes luck, joy, and happiness; it also represents celebration, vitality, and fertility in traditional Chinese color symbolism;

- the author describes his characters with the help of stylistic devices (mainly, metaphors and similes based on the nature’s attributes and physiology of human beings and animals);

- the author places the events of his novel into real geographical location (高密东北乡 – China’s North-East, Shandong province, Gaomi Township), but at the same time creates his own world parallel to the real one (“chronotope” in Mikhail Bakhtin’s terms), which results in a peculiar artistic configuration of time and space, real and surreal, household and magic;

- the author skillfully intertwines real historic events with invented personal stories: with the anticolonial war against the Japanese invaders in the background, he unfolds the story of love that confronts social and moral norms and culminates into violence and murder. Reproducing the life of the Chinese society through the lens of romantic fantasy, Mo Yan creates his own literary myth deeply grounded into the Chinese culture.

4. **Imagology in its linguistic and translational dimensions.**

Liudmyla Ivanova proposes the term “linguimagology”, which, according to her, is “to be engaged in elaborating such issues as: reception of a certain country, nation or territory by representatives of another nation in synchrony and/or diachrony, reflection of one nation by another; first impressions about a new nation or country; etc.” (Ivanova, 2012: 75). This quote seems to contain a clear indication of imagology’s translational dimension, because translation is the only reliable channel of communication through which we can better comprehend those complex relations between the source and target systems of images in a literary work, especially in case of the so called distant cultures characterized by considerable differences in cultural norms and values.

The notion of cultural distance is understood here as proximity or, on the contrary, incompatibility of contacting cultures or cultural

groups. “The concept of cultural distance covers different aspects of human life that are relevant for intercultural communication: climate, attire, food, language, education, family, household, habits, etc.” (Rebrii, 2022: 15). At the same time, it cannot be measured on the basis of objective criteria, because “in addition to various aspects of human life and activity, it is influenced by such factors as military conflicts (both ancient and modern), level of linguistic affinity, economic and/or political superiority/inferiority, etc.” (ibid.).

The same ideas are expressed by Oded Shenkar when he writes that “the appeal of the CD [cultural distance – *O.R.*] construct is, unfortunately, illusory. It masks serious problems in conceptualization and measurement, from unsupported hidden assumptions to questionable methodological properties, undermining the validity of the construct and challenging its theoretical role and application” (Shenkar, 2001: 520). At the same time, there are obviously cases when we can assume the large scale of a cultural distance like in case of China and Ukraine that are not only quite different in all the above mentioned parameters but have no history of close contacts either. Translation-wise, we can assume the following regularity that is to be confirmed by further research: the larger the distance between the source and the target cultures the higher the level of the translator’s adaptive intrusions.

There is a clear connection between imagology and stylistics because “the problem of investigating the linguistic representation of foreign/alien national cultures <...> is related to the stylistic in its essence notion of ‘linguosthetic signs of a national culture’, which allows to highlight the expressive potential of a national language” (Hanzha, 2021: 66). Sharing this statement, we would like to expand its explanatory potential in regard to our own research interests.

Firstly, among linguistic means of a literary image actualization, major part belongs to those characterized by expressiveness on different levels of a language system – phonetic, morphemic, lexical, or syntactic. Their identification, classification and analysis will provide for a complex analysis of a macroimage of China in Mo Yan’s novel as well as its constituents in both original and Ukrainian translation, which is seen as a **prospect** of further research.

Secondly, stylistic approach to imagology is undoubtedly useful from intercultural communication standpoint. The matter is that the author while selecting linguistic means of a literary image actualization falls under

a strong influence of ethnic stereotypes, which themselves are typically axiologically marked, moreover this type of an assessment is often strongly emotive. In the process of intercultural transfer the assessment may be preserved in its form and function and perceived by a target recipient in a manner identical to that of a target recipient. Though, in many other cases the assessment contained in a stereotyped image can be lost, changed in form, or function, or both. In this respect, linguoimagological research can be quite useful to both authors of belles-lettres texts and their translators, because “at the borderline of two cultures, not only languages with their different conceptual spheres but also images of these two cultures come into contact: they seem to reflect the same objects but in a peculiar way, and this difference between images is revealed in the process of their comparison thus forming a special worldview in the mind of a person located at the borderline of two cultures” (ibid.: 67), i.e. the translator.

Interesting considerations as to the linguistic and stylistic embodiment of literary images of “one’s own” and “the Other” are found in the works by Daniel-Henry Pageaux. In his determination to expand the horizon of imagological research, this French scholar makes emphasis on the verbal aspect of an image formation. In particular, he writes about the necessity to “be maximally attentive to all the possible traces of cyclicity, repeats; to exposing any lexical eventualities and slips of tongue; to any cases of automatism in selecting lexical units denoting territory... and time; to vocabulary covering appearance or characters’ internal world; to selecting names and surnames (Pageaux, 2011: 409). We understand these words to be in line with a claim that excessive use of a certain linguistic or stylistic unit eventually turns it into a cliché or a trite phrase whose employment is the worst case of linguistic stereotyping. Proceeding from this assumption, the translator’s task, according to Pageaux, is to “naturalize all the alien for a recipient textual elements in an acceptable form, explain and decode them for them” (ibid.).

Imagology in its linguistic/translatological dimension cannot ignore the fact that “the images and imagotypical structures were not a reflection or so, of real collective qualities of the communities in question (‘nations’, ‘people’ and so on) but fictions, i.e. ideas that at some time in the course of history emerged in the countries or communities concerned” (Dyserinck 2003). Hence the conclusion that the true object

of linguistic imagological research should be “an ethnic linguistic mind” or “ethnic mentality” as “a language-mediated worldview of a certain culture, i.e. the combination of perceptive, conceptual and procedural knowledge of a representative of this culture about the objects of reality” (Брик 2020, с. 30–31).

5. Conclusions. In this research, we understand a literary image in a broad sense as any object creatively reproduced in a belles-lettres text as a result of the reality assimilation by the author, which means that any literary image is always deeply rooted in the culture of its creator. Among the most commonly distinguished images are those by people and countries that they belong to. Both these categories are typically drawn by the impact of stereotypes – either ‘internal’, i.e. concerning the representatives of the same culture as the author, or ‘external’ – concerning the representatives of some other, and thus alien, culture.

Popularity of a belles-lettres literature as a powerful regulator of social and individual life also means that literary images turn into a public opinion instrument whose importance should not be underestimated. Consequently, the development of imagology – as a synthetic philological theory about the functioning of images in literary discourse seems only but logical. So far, imagology has come a rather long way – from a comparative analysis theory to a full-fledged philological branch with its literary, linguistic and translational dimensions. In its literary dimension, imagology is interested in the genesis of a literary image and its aesthetic qualities. In its linguistic dimension, imagology is interested in the means of an image’s verbalization. In its translational dimension, imagology is interested in the specifics of reproducing a literary image in a new linguistic and cultural environment. Following the functionalist tradition in translation studies, we conclude that the translator’s task is to adapt a literary image to the expectations of target readers as representatives of an alien culture and do it exclusively on the linguistic/stylistic level without interfering into the author’s plot.

BIBLIOGRAPHY:

1. Брик М.М. Вербалізація варіантів сприйняття образу Туреччини представниками російської та англійської лінгвокультур (на матеріалі романів письменників-білінгвів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2020. 269 с.
2. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 324 с.

3. Ганжа А.Ю. Лінгвоімагологічна концепція постаті А. Кримського в документальному кінопросторі. *Культура слова*. 2021. №95. С. 65–76.
4. Іванова Л.П. Імагологія як новий напрям лінгвістики. *Мова і культура*. 2012. Вип. 15. Т. 6. С. 73–76.
5. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія. У двох томах. Том 1. Київ Ж Видавничий центр «Академія», 2007. 608 с.
6. Коноваленко Т.В. Магічний реалізм в сучасній англійській та українській літературах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2016. № 41. С. 126–131.
7. Наливайко Д. Сучасне порівняльне літературознавство як третій етап наукової компаративістики. *Методологія сучасної літературної компаративістики*. Збірка наукових праць відділу компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України / Ред. Сиваченко Г. М. Київ : НАН України, Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка, 2020. С. 7–26.
8. Наливайко Д. Французька літературна компаративістика в європейському континуумі. *Національні варіанти літературної компаративістики*. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2009. С. 19–80.
9. Пажо Д.А. Від культурних кліше до імажинарного. *Літературна компаративістика*. Вип. IV: Імагологічний аспект сучасної компаративістики: стратегії та парадигми. Ч. II. Київ : ВД «Стилос», 2011. С. 396–430.
10. Пупурс І. Імагологічний метод. *Методологія сучасної літературної компаративістики*. Збірка наукових праць відділу компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України / Ред. Сиваченко Г. М. Київ : НАН України, Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка, 2020. С. 59–106.
11. Ребрій О. В. Теорія міжкультурної комунікації : конспект лекцій. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. 72 с.
12. Beller M. Perception, image, imagology. *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters. A critical survey*. Amsterdam, New York : Rodopi, 2007. P. 3–16.
13. Beller M., Leerssen J. Foreword. *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters. A critical survey*. Amsterdam, New York : Rodopi, 2007. P. xiii–xvi.
14. Dyserinck H. Imagology and the Problem of Ethnic Identity. *Intercultural Studies*. 2003. № 1. Відновлено з: <http://www.intercultural-studies.org/ICS1/Dyserinck.shtml>
15. Hegerfeldt A. Contentious Contributions: Magic Realism goes British. *Janus Head*. Volume 5, Issue 2, 2002. P. 62–86. DOI: <https://doi.org/10.5840/jh20025222>
16. Shenkar O. Cultural distance revisited: Towards a more rigorous conceptualization and measurement of cultural differences. *Journal of International Business Studies*. 2001. 32(3). P. 519–535
17. Spivak G.C. *Death of a discipline*. New York : Columbia University Press, 2003. 128 p.

REFERENCES:

1. Bryk M. M. (2020). Verbalizatsiia variantiv spryjniattia obrazu Turechchyny predstavnykamy rosijjs'koi ta anhlijs'koi linhvokul'tur (na materiali romaniv pys'mennykiv-bilinhviv) [Verbalization of the Variants of perceiving the Image of Turkey by the representatives of the Russian

- and English Linguistic Cultures (Based on the Novels by Bilingual Writers]: Candidate of Philological Sciences Thesis : 10.02.17. Kyiv. 269 p.
2. Budnyj V., Il'nyts'kyj M. (2008). Porivnial'ne literaturoznavstvo [Comparative Literary Studies]. Kyiv : Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy". 324 p.
  3. Hanzha A.Yu. (2021). Linhvoimaholohichna kontsepsiia postati A. Kryms'koho v dokumental'nomu kinoprostori [Linguoimagological Concept of A. Kryms'kyj's Persona in the Documentary Cinema Space]. *Culture of Word*. №95. P. 65–76.
  4. Ivanova L. P. (2012). Imaholohiia iak novyj napriam linhvistyky [Imagology as a New Direction in Linguistics]. *Language and Culture*. 2012. Issue 15. V. 6. P. 73-76.
  5. Kovaliv Yu. I. (2007). Literaturoznavcha entsyklopediia. U dvokh tomakh. Tom 1. (Encyclopedia of Literary Studies. In two volumes. Volume 1). Kyiv : Publishing center: "Academy". 608 p.
  6. Konovalenko T. V. (2016). Mahichnyj realizm v suchasnij anhlomovnij ta ukrains'kij literaturakh [Magic Realism in Modern Anglophone and Ukrainian Literatures]. *Scientific works of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University. Philological Sciences*. № 41. P. 126–131.
  7. Nalyvajko D. (2020) Suchasne porivnial'ne literaturoznavstvo iak tretij etap naukovoï komparatyvistyky [Modern Comparative Literary Studies as a Third Stage of Scientific Comparative Analysis]. *Methodology of Modern Literary Comparative Studies : Collection of Scientific Works of the Comparative Studies department of T. H. Shevchenko Institute of Literature of Ukraine's National Academy of Sciences*. Kyiv : Ukraine's National Academy of Sciences, T. H. Shevchenko Institute of Literature. P. 7–26.
  8. Nalyvajko D. (2009). Frantsuz'ka literaturna komparatyvistyka v ievropejs'komu kontynuumi [French Literary Comparative Studies in the European Continuum]. *National Variants of Literary Comparative Studies*. Kyiv : Publishing House "Stylos". P. 19–80.
  9. Pageaux D. H. (2011). Vid kul'turnykh klishe do imazhynarnoho [From Cultural Clichés to the Imaginary]. *Literary Comparative Studies. Issue. IV: Imagological aspect of Modern Comparative Studies: Strategies and Paradigms*. Part. II. Kyiv : Publishing House "Stylos". P. 396–430.
  10. Pupurs I. (2020). Imaholohichnyj metod [Method of Imagology]. *Методологія сучасної літературної компаративістики. Methodology of Modern Literary Comparative Studies : Collection of Scientific Works of the Comparative Studies department of T. H. Shevchenko Institute of Literature of Ukraine's National Academy of Sciences*. Kyiv : Ukraine's National Academy of Sciences, T. H. Shevchenko Institute of Literature. P. 59–106.
  11. Rebrii O. V. (2022). Teoriia mizhkul'turnoi komunikatsii : konspekt lektсий [Theory of Intercultural Communication : Lecture Notes]. Kharkiv : V. N. Karazin Kharkiv National University. 72 p.
  12. Beller M. (2007). Perception, image, imagology. *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters. A critical survey*. Amsterdam, New York : Rodopi. P. 3–16.
  13. Beller M., Leerssen J. (2007). Foreword. *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters. A critical survey*. Amsterdam, New York : Rodopi. P. xiii–xvi.
  14. Dyserinck H. (2003). Imagology and the Problem of Ethnic Identity. *Intercultural Studies*. 2003. № 1. Retrieved from: <http://www.intercultural-studies.org/ICS1/Dyserinck.shtml>
  15. Hegerfeldt A. (2002). Contentious Contributions: Magic Realism goes British. *Janus Head*. Volume 5, Issue 2. P. 62–86. DOI: <https://doi.org/10.5840/jh20025222>
  16. Shenkar O. (2001). Cultural distance revisited: Towards a more rigorous conceptualization and measurement of cultural differences. *Journal of International Business Studies*. 32(3). P. 519–535
  17. Spivak G.C. (2003). *Death of a discipline*. New York : Columbia University Press. 128 p.

СЕКЦІЯ 3 МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

УДК 165.94:81'23'27

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2024-1-5>

КОНЦЕПТ ЯК СТРУКТУРНА ОДИНИЦЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Боса Тетяна Сергіївна,
старший викладач кафедри іноземних мов
Одеська державна академія будівництва й архітектури
tatabosaya2007@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0806-6528

У статті досліджується роль концепту як однієї з основних одиниць, що формують мовну картину світу. Особлива увага приділяється його структурним характеристикам і місцю в системі мови. Концепт розглядається як багатовимірне явище, що об'єднує в собі різні аспекти людського досвіду, культурних традицій та національної ментальності. Аналізуємо способи репрезентації концептів у мові, їх зв'язок з когнітивними процесами та вплив на формування світогляду індивідів і суспільства в цілому. Розглядаються сучасні підходи до вивчення концептів у лінгвістиці, зокрема когнітивний, психолінгвістичний та етнолінгвістичний, що дозволяє ширше зрозуміти феномен мовної картини світу. Визначається роль концептів у міжкультурній комунікації та їх значення для кроскультурного порозуміння. Стаття також присвячена вивченню понять мовної та концептуальної картин світу, а також їх різновидів. Мовна картина світу складається з мовних одиниць. Концептуальна картина світу є підрунтям мовної картини світу. Концептуальна картина світу може бути представлена як когнітивна, оскільки вона є результатом когніції дійсності та виступає у вигляді сукупності впорядкованих знань – концептосфери. Пізнання світу неможливе без мови, у результаті чого виникає мовна картина світу, представлена у вигляді матеріального втілення концептуальних структур у мові. Узагальнено основні теоретичні засади інтерпретації термінів картина світу та концепт на підставі аналізу основних теоретичних студій із когнітивної лінгвістики. Проаналізовано основні підходи до розуміння концепту. Зазначено проблеми розуміння мовної картини світу і концепту в лінгвістичній парадигмі, визначення взаємозв'язку між цими поняттями.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, культурні концепти, міжкультурна комунікація, когнітивні процеси.

CONCEPT AS A STRUCTURAL UNIT OF THE LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD

Bosa Tetiana Sergiivna,
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Odessa State Academy of Construction and Architecture
tatabosaya2007@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0806-6528

The article explores the role of the concept as one of the main units that form the linguistic picture of the world. Particular attention is paid to its structural characteristics and place in the language system. The concept is considered as a multidimensional phenomenon that combines various aspects of human experience, cultural traditions and national mentality. We analyze the ways of representing concepts in language, their connection with cognitive processes and influence on the formation of the worldview of individuals and society as a whole. Modern approaches to the study of concepts in linguistics are considered, in particular cognitive, psycholinguistic and ethno-linguistic, which allows a broader understanding of the phenomenon of the linguistic picture of the world. The role of concepts in intercultural communication and their significance for cross-cultural understanding is determined. The article is also devoted to the study of the concepts of linguistic and conceptual pictures of the world, as well as their varieties. The linguistic picture of the world consists of linguistic units. The conceptual picture of the world is the basis of the linguistic picture of the world. The conceptual picture of the world can be presented as cognitive, since it is the result of cognition (cognition) of reality and acts as a collection of ordered knowledge – the conceptosphere. Knowledge of the world is impossible without language, resulting in a linguistic picture of the world, presented in the form of a material embodiment of conceptual structures in language. The basic theoretical principles of interpretation of the terms picture of the world and concept are generalized on the basis of the analysis of the basic theoretical studies in cognitive linguistics. The basic approaches to understanding the concept are analyzed. The problems of understanding the linguistic picture of the world and the concept in the linguistic paradigm, the definition of the relationship between these concepts are indicated.

Key words: cognitive linguistics, ethno-linguistics, cultural concepts, intercultural communication, cognitive processes.

Вступ. Проблеми взаємодії мови, культури і мислення посідають одне із центральних місць у дослідженнях провідних лінгвістів, культурологів і філософів світу. Ідея взаємозв'язку пізнання і мови, мови і культури зародилася ще у XVIII ст., але ґрунтовні дослідження цих проблем розпочалися лише в кінці минулого століття. Як зазначає Л. Даниленко, ґрунтовним теоретичним джерелом фундаментальної проблеми взаємозв'язку мови, культури та мислення вважається вчення Вільгельма Гумбольдта про дух народу і внутрішню форму мови як вираження індивідуального, самобутнього світосприймання (Даниленко, 2009: 3).

Картина світу (нім. *Weltbild*; англ. *World-picture, Worldview*) – це пізнання об'єктивної реальності як частини світогляду в свідомості мовців. Як зазначає Г. І. Приходько, «саме вивчення людини в мовному мікрокосмі обумовило появу поняття «картина світу», яке є одним з ключових в методологічному інструментарії сучасних гуманітарних наук» (Приходько, 2016: 98).

Термін *картина світу (КС)* був запропонований у кінці XIX ст. німецьким фізиком Г. Герцем для позначення сукупності внутрішніх образів зовнішніх предметів, з яких логічним шляхом можна було вичленувати відомості про поведінку цих предметів (Фесенко, 2012: 185-188).

Термін *мовна картина світу (МКС)* вперше запровадив у лінгвістику Л. Вайсгербер, який зазначав, що в кожній мові міститься особливе світобачення, що кожна мова є єдністю світобачення, оскільки слугує вираженням всіх уявлень, які кожен народ створює про оточуючий світ, і всіх відчуттів, які світ в ньому викликає (Там само).

Отже, МКС розглядається як система образів, які взаємопов'язані й відображають всю сукупність результатів пізнання світу людиною в її науковій і повсякденній діяльності. Крім того, деякі дослідники МКС визначають як один із різновидів *концептуальної картини світу (ККС)* і виділяють у людини лінгвоментальні особливості, основу чого складають мислення, свідомість і мову.

Провідним елементом тут є мова, оскільки вона дає фундамент для процесів мислення й усвідомлення. У цих процесах відображаються особливості кожної мови, які й створюють специфічну картину світу, притаманну певному етносу.

Актуальність статті полягає в тому, що концепти відіграють ключову роль у вивченні

способів пізнання і відображення світу через мову. Оскільки мова є основним інструментом людської комунікації і пізнання, дослідження концептів дозволяє глибше зрозуміти, як культурні, соціальні та психологічні чинники формують мовну картину світу.

Об'єктом дослідження є концепт як лінгвістичний феномен, що інтегрує знання, досвід та уявлення про світ у мовні структури. **Предметом** – виступають конкретні мовні засоби, за допомогою яких концепти структуруються і виявляються у мовній картині світу.

Метою статті є виявлення механізмів концептуалізації та їхньої ролі у формуванні мовної картини світу, що може дати глибші інсайти в розуміння культурних і когнітивних процесів.

Розділ I. Розуміння мовної картини світу та концептуальної картини світу.

МКС відрізняється не лише від самої дійсності (оскільки є її суб'єктивним відображенням). Вона настільки своєрідна, що відрізняється від усіх пропонованих моделей дійсності, а саме: від наукової картини світу тим, що здебільшого не відбиває загальновідомих наукових фактів, а відбиває «наївні», метафоричні народні уявлення. За висловом філософа Гадамера, «Сонце сходить і заходить для нас, як і раніше, хоча ми й знайомі з коперниканською картиною світу» (Гадамер, 1988: 519).

Уявляється, що взаємозв'язок «картини світу» як форми Знання й «наукової картини світу» є складним, глибоким та органічним (Форманова, 1999: 102). Розуміння КС повинно включати не тільки образ реальності, але й суб'єкт, який створює цей образ, тобто людину з її досвідом і знанням про світ і своє місце в ньому. Іншими словами, КС – цілісна, складно структурована система, що об'єднує світогляд, світовідчуття й світосприйняття, які сформовані на основі людських цінностей (*істина, добро, справедливість* та ін.), місця Людини в світі, ставлення Людини до Світу в чуттєво-емоційній формі (*переживання, оцінки, духовність, активність/пасивність, оптимізм/песимізм* і т. ін.) і знання про цей Світ (Форманова, Домброван, 2022: 232- 244).

КС людини взагалі, і МКС зокрема означає певним чином організовану інформаційну цілісність, яка зумовлює її спосіб усвідомлення, сприйняття, осмислення, переживання, пояснення світу і себе в світі. КС містить правила реагування на певні прояви життя і заборони, прийняті в суспільстві.

У лінгвокультурологічній парадигмі знання мова відіграє функцію засобу інтерпретації

феномену культури та відображення психологічного характеру народу, який послуговується цією мовою. На думку О. С. Комара, мова відображає загальнонаціональну культуру, яка визначається культурними надбаннями всього народу та його морально-етичними цінностями (Комар, 2009: 4).

Таким чином, ми можемо казати, що результатом відображення в мові явищ навколишньої дійсності є формування КС, однак у різних її аспектах – концептуальна, мовна, наївна – цей образ змінюється залежно від ступеня узагальненості відображення навколишнього світу. Тому важливо, принаймні загально, розмежувати згадані нами поняття. Найбільш загальні риси притаманні концептуальній картині світу, яка, на думку Л. А. Лисиченко, постає явищем багатовимірним, «у якому відбиваються елементи світового універсуму та зв'язки між ними» (Лисиченко, 2009: 12).

У фундаментальному науковому доробку Олени Селіванової «Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія» мовна картина світу визначається як «представлення предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищ мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етнос відомості» (Селіванова, 2006: 365).

Наша позиція співзвучна з оцінками І. О. Голубовської, яка вважає, що автор «може перебувати «у полоні» застарілої парадигми наукового лінгвістичного знання» (Голубовська, 2002: 36). Дослідниця, спростовує попереднє твердження: «Мовна картина світу – це світовідчуття та світорозуміння, яке виражається за допомогою мовних знаків, вербалізована інтерпретація мовним соціумом навколишнього світу» (Там само).

Розділ II. Мовна картина світу в сучасній парадигмі.

Сучасне розуміння МКС має свої витoki ще в ХІХ столітті. Так, В. Гумбольдт на підставі порівняльного аналізу багатьох мов зробив висновок, що різні мови – не просто різні засоби вираження загальнолюдської свідомості, це різні бачення світу. З цього приводу Гумбольдт писав: «У кожній мові закладене самотутнє світобачення. Як окремий звук постає між предметом і людиною, так і вся мова постає між людиною і природою, що впливає на неї зсередини і ззовні... Кожна мова описує навколо народу коло, звідки людині дано вийти настільки, наскільки вона вступає в коло іншої мови» (Humboldt,

1904: 67). О. Потебня неодноразово підкреслював, що навіть найменші структурно-семантичні відмінності у мовах «особливим чином налаштовують увесь механізм думки» (Потебня, 1985: 84).

Уже в ХХ ст. ці самі спостереження лягли в основу теорії «лінгвістичної відносності» Е. Сепіра та Б. Уорфа, які прагнули довести, що відмінності західної культури від інших культурних світів обумовлені різними структурами мов. Про те, що різні МКС створюють різне відчуття світу і формують різну ментальність, свідчать факти. Наприклад, відомо, що в слов'янських та більшості європейських мов слово *сніг* позначає певне природне явище. Як іменник, слово *сніг* поєднується з іншими словами, що вказують на якусь його ознаку, постійну чи актуальну в даний момент, і в сумі створюють систему дистрибуції цього слова. Так, ми можемо сказати, що *сніг білий* (коли він щойно випав), або *сірий, чорний* (коли він затоптаний, тане), *сухий або мокрий* (сніг з дощем), *дрібний чи лапатий* тощо (Whorf, 1956).

«Тут йдеться не лише про різне членування позавербальної дійсності, але й про надання її певним аспектам різного сенсу, різної прагматично-функційної та аксіологічної значущості (навіть і тоді, коли ці аспекти взагалі «недобачаються» чи ігноруються)» (Кісь, 2002: 99).

Таким чином, МКС – це своєрідний бар'єр, який можна подолати, лише оволодівши іншою мовою і завдяки цьому по-іншому побачити дійсність.

На сьогодні дискусійним залишається питання про те, чи МКС лише відбиває особливості мислення народу, чи здатна також формувати їх. Дослідники схиляються до думки, висловленої А. Вежбицькою, що ці процеси взаємопов'язані і взаємодоповнюючі. Вежбицька вважає, що культуроспецифічні слова, які представляють МКС, є понятійними інструментами, що відбивають минулий досвід суспільства стосовно дій і способів думання, і вони ж сприяють увічненню цих способів. Але суспільство міняється, і ці інструменти також можуть видозмінюватися або й зовсім відкидатися. «У цьому сенсі інвентар поняттєвих інструментів суспільства ніколи не «детермінує» повністю його світобачення, але очевидним чином впливає на нього» (Wierzbicka, 1999: 20).

Отже, властивістю МКС кожного народу є гнучкість. Вона не обмежує мислення, а веде його різними шляхами, надає специфічності й неповторності. Саме ця специфіч-

ність і неповторність і є «бар'єром» для носіїв іншої МКС. З цим явищем пов'язано багато гострих лінгвістичних проблем.

Як зазначалося вище, в сучасному мовознавстві поняття МКС є одним із провідних, оскільки в її формуванні беруть участь всі соціальні, психофізіологічні, ментальні, соціолінгвістичні, політичні, географічні сторони психічної діяльності людини. Сюди також входять емоційні процеси, а вони визначають особливості її мислення та ставлення до навколишньої дійсності.

Чітке розмежування науковцями мислення та мови призвело до розрізнення концептуальної картини світу (ККС) і мовної картини світу (МКС), межі яких залишаються досить нечіткими. У філологічних студіях сформувався кілька поглядів на співвідношення концептуальної та мовної картин світу:

– ККС є основою МКС, а тому «основний зміст мовної моделі світу покриває увесь зміст концептуальної моделі» (Лисиченко, 2004: 115);

– концептуальна – це поняттєва картина світу, а мовна – словесна. «ККС багатша, ніж мовна, оскільки у її творенні беруть участь різні типи мислення, і не все пізнане людиною набуває словесної форми» (Форманова, Домброван, 2022: 237).

Учені С. Форманова й Т. Домброван основні характеристики ККС і МКС звели в таблицю, де чітко простежуються їхні ознаки (Там само: 238).

Як підсумок, поняття МКС чітко відмежоване від судження концептуальної (когнітивної картини світу), адже МКС є основою мовного втілення та формується під впливом навколишньої дійсності. МКС безпосередньо вербалізує ККС, реалізує її через мову, через це обидві картини перебувають у тісній взаємодії на вербальному рівні та протиставляються як понятійний рівень свідомості та рівень значень.

Будь-яку МКС можна охарактеризувати ще однією важливою рисою, а саме – здатністю виконувати репрезентативну функцію. Завдяки своїй гнучкості, мовна репрезентація дає змогу створювати символи для всіх понять і об'єктів, комбінувати їх та інтерпретувати.

Оскільки процес пізнання світу постійно розвивається, ми спостерігаємо поступове оновлення ККС, тоді як МКС залишається більш стабільною та зберігає деякі старі уявлення. Щодо структури, між цими картинами існує певний взаємозв'язок, обумовлений подібністю їхніх внутрішніх структур: концептуальна структура може організовуватися у фрейми або ідеальні когнітивні моделі, тоді як мовна представлена тезаурусом, з блоками, що нагадують семантичні, асоціативні чи тематичні поля.

Як зазначає С. Я. Єрмоленко, одиниці МКС є етнопсихолінгвістичними явищами – лінгвокультурами. Такий підхід є досить новаторським, адже раніше МКС поділяли на: *концепти, фрейми, сценарії* (Єрмоленко, 2009: 95).

Висновки. Підводячи підсумки, зазначаємо, що *мовна картина світу* не є спеціалізованою чи частково науковою; вона виступає базою для різних видів картин світу, певною мірою формуючи їх. МКС є частиною загальнонаукової та підсистемою ККС, що включає елементи, пов'язані з мовними знаками. Вона виступає попередником і основою для спеціальних картин світу, адже завдяки мові людина сприймає та розуміє світ, закріплюючи в ній як загальнолюдський, так і національний досвід, який визначає кут зору, через який відбувається сприйняття світу.

Таким чином, у дослідженні лінгвокультурної системи важливо врахувати концепти, що складають значну частину творчості Й. В. Гете, оскільки їхній семантичний аналіз дозволяє скласти уявлення про загальну картину світу німецької мови і культури.

Таблиця 1

Основні характеристики концептуальної та мовної картин світу

Концептуальна картина світу	Мовна картина світу
систематизована, багаторівнева сукупність знань про світ	світ через призму конкретної мови
об'єктивна інформація, накопичена протягом тисячоліть	суб'єктивний спосіб мислення про навколишній світ
формується різними типами мислення	зумовлена особливостями категоризації і концептуалізації засобами конкретної мови
<i>інформація</i> подається в поняттях	<i>знання</i> закріплені за одиницями конкретних мов.
організована за законами фізичного світу	організована за законами мови
вторинна, виражається завдяки МКС	первинна по відношенню до ККС

ЛІТЕРАТУРА:

- Гадамер Г. Герменевтика і поетика. Київ, 1988. С. 519.
- Голубовська І. А. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ: Узд.-поліграф.центр «Київський університет», 2002. 293 с.
- Даниленко Л. Лінгвістика ХХ-початку ХХІ ст. у пошуках цілісної теорії взаємозв'язку мови, культури і мислення. *Мовознавство*. 2009. № 5. С. 3-11.
- Ермоленко С. Я. Мінлива стійкість мовної картини світу. *Мовознавство*. 2009. № 3-4. С. 94-103.
- Кісь Р. Мова, думка, культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.
- Комар О. С. Етнокультурна парадигматика національно-маркованих мовних одиниць: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: КНУ ім. Т.Г. Шевченка, 2009.
- Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 191 с.
- Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. № 5-6. С. 36-42.
- Потебня О. О. Естетика і поетика слова. Київ: Мистецтво, 1985. 301 с.
- Приходько Г. І. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики: навчальний посібник для студентів факультету іноземної філології освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. 164 с.
- Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
- Фесенко І. М. Особливості перекладу евфемізмів в політичній комунікації. *Нова філологія*. 2012. № 53. С.185-188.
- Форманова С. В. Ключові слова у мовній картині світу Михайла Коцюбинського: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1999. 219 с.
- Форманова С. В., Домброван Т. І. Картина світу в світлі сучасної антропоцентричної парадигми. *Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки і перспективи*. Колективна монографія. За ред. Н. Кондратенко. Вінниця: ТВОРИ, 2022. С. 232- 244.
- A. Wierzbicka. *Język, umysł, kultura*. Wydaw. Naukowe PWN, Warszawa, 1999, 592 p.
- Humboldt, Wilhelm. *Werke*. Bd.2. 1796-1799. *Gesammelte Schriften*. Bd. XV. Berlin: 1904. 407 S. // Нім. [Праці 1796-1799рр. Збірник творів], С.67.
- Whorf B. L. *Language, Thought and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. N. Y.: Willey, 1956.
- Danylenko L. (2009) *Linhvistyka ХХ-pochatku ХХІ st. u poshukakh tsilisnoi teorii vzaiemozviazku movy, kultury i myslennia* [Linguistics of the XX-early XXI c. in search of a holistic theory of the relationship of language, culture and thinking]. *Movoznavstvo*, vol. 5, pp. 3-11.
- Yermolenko S. Ya. (2009) *Minlyva stiikist movnoi kartyny svitu* [The changing stability of the linguistic picture of the world]. *Movoznavstvo*, vol. 3-4, pp. 94-103. [in Ukrainian]
- Kis R. (2002) *Mova, dumka, kulturna realnist (vid Oleksandra Potebni do hipotezy movnoho reliatyvizmu)* [Language, thought, cultural reality (from Alexander Potebni to the hypothesis of linguistic relativism)]. Lviv: Litopys. [in Ukrainian]
- Komar O. S. (2009) *Etnokulturna paradyhmatyka natsionalno-markovanykh movnykh odynyts* [Ethnocultural Paradigm of Nationally Marked Language Units] (PhD Thesis), Kyiv: KNU im. T.H. Shevchenka. [in Ukrainian]
- Lysychenko L. A. (2009) *Leksyko-semantychnyi vymir movnoi kartyny svitu* [Lexical and semantic dimension of the linguistic picture of the world]. Kharkiv: Osnova. [in Ukrainian]
- Lysychenko L. A. (2004) *Struktura movnoi kartyny svitu* [Structure of the linguistic picture of the world]. *Movoznavstvo*, vol. 5-6, pp. 36-42.
- Potebni O. O. (1985) *Estetyka i poetyka slova* [Aesthetics and poetics of the word]. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian]
- Prykhodko H. I. (2016) *Aktualni problemy suchasnoi linhvistyky* [Actual problems of modern linguistics]: navchalnyi posibnyk dlia studentiv fakultetu inozemnoi filolohii osvithno-kvalifikatsiinoho rivnia «mahistr». Melitopol: MDPU im. Bohdana Khmelnytskoho. [in Ukrainian]
- Selivanova O. (2006) *Suchasna linhvistyka* [Modern Linguistics]: terminolohichna entsyklopediia. Poltava: Dovkillia-K. [in Ukrainian]
- Fesenko I. M. (2012) *Osoblyvosti perekladu evfemizmiv v politychnii komunikatsii* [Features of translation of euphemisms in political communication]. *Nova filolohiia* vol. 53, pp. 185-188. [in Ukrainian]
- Formanova S. V. (1999) *Kliuchovi slova u movnii kartyni svitu Mykhaila Kotsiubynskoho* [Keywords in the language picture of the world by Mikhail Kotsyubinsky] (PhD Thesis), Kyiv. [in Ukrainian]
- Formanova S. V., Dombrovan T. I. (2022) *Kartyna svitu v svitli suchasnoi antropotsentrychnoi paradyhmy* [A picture of the world in the light of the modern anthropocentric paradigm]. *Prykladna linhvistyka na Pivdni Ukrainy: zdobutky i perspektyvy*. Vinnytsia: TVORY, pp. 232- 244. [in Ukrainian]
- A. Wierzbicka. *Język, umysł, kultura*. [Language, Mind, Culture] Wydaw. Naukowe PWN, Warszawa, 1999, 592 p. [in Polish]
- Humboldt, Wilhelm. *Werke*. Bd.2. 1796-1799. *Gesammelte Schriften*. Bd. XV / W. Humboldt. Berlin: 1904. 407 S. // Нім. [Pratsi 1796-1799rr. Zbirnyk tvoriv], S.67.
- Whorf B. L. *Language, Thought and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. N. Y.: Willey, 1956.

Наукове періодичне видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

**Серія «ГЕРМАНІСТИКА
ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ»**

Випуск 1

Коректура • *Я.І. Вишнякова*

Комп'ютерна верстка • *Н.С. Кузнєцова*

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 4,65.
Замов. № 1224/827. Наклад 100 прим.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.